

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО ЯК УМОВИ УСПІШНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ
6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ШКОЛИ

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Виконала:

Боженко Вікторія Сергіївна
студентка 62-1МДО групи,
факультету дошкільної освіти

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент
Корякіна Ірина Вікторівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО ЯК УМОВИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ШКОЛИ.....	9
1.1. Психолого-педагогічні передумови формування готовності дітей до навчання в школі.....	9
1.2. Особливості організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя.....	25
1.3. Інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО.....	35
Висновки до I розділу.....	46
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО ЯК УМОВИ УСПІШНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ.....	48
2.1. Визначення рівня готовності дітей 6-го року життя до школи.....	48
2.2. Інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО як умови успішної готовності дітей 6-го року життя до школи.....	69
2.3. Визначення ефективності використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя як умови успішної готовності до школи.....	82
Висновки до II розділу.....	88
Загальні висновки.....	90
Методичні рекомендації.....	93
Список використаних джерел.....	94
Додатки	

ВСТУП

В умовах сьогодення проблема готовності дитини до навчання в школі є досить актуальною психолого-педагогічною проблемою, однак її вирішення змінюється в залежності від нових тенденцій у сучасній системі освіти, які в свою чергу, відображають зміни, що відбуваються в громадській свідомості.

У працях вітчизняних та зарубіжних вчених (Й. Песталоцці, Я. Коменський, Т. Мор, Ф. Рабле, Ж.-Ж. Руссо, Е. Роттердамський та інших) проблема готовності дітей до навчання в школі досліджувалась у різних аспектах. Педагогами було висунуто безліч ідей про те, що дітям потрібно давати не лише знання, але і розвивати їх, привчати до розумової праці.

У більш сучасних психолого-педагогічних дослідженнях можемо відслідкувати постановку проблем, пов'язаних із вирішенням питання формування готовності дітей до навчання в закладах освіти. Провідна роль відводиться визначенню шляхів забезпечення наступності в освітній роботі двох перших ланок освіти: дошкільної та початкової (З. Борисова, В. Сітаров, О. Усова та інші); вивченню меж і потенційних можливостей дітей дошкільного віку в оволодінні знаннями, уміннями, навичками, способами діяльності і емоційно-вольової регуляції своєї поведінки (Л. Божович, О. Запорожець, О. Леонт'єв, В. Мухіна та інші); виявленню загальних психофізіологічних особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку (П. Блонський, Л. Виготський, Ю. Змановський, Г. Люблінська, С. Рубінштейн та інші).

В більшості сучасних досліджень педагогів і психологів підготовку дітей до школи розглядають з позиції формування їх інтелектуальної готовності до навчання, яка забезпечує повноцінну адаптацію дітей дошкільного віку до школи (П. Гальперін, О. Запорожець, Ю. Карпов,

Г. Кравцов, О. Кравцова, М. Поддяков, Т. Тарунтаєва, Е. Хачатрян, Т. Яковлева та інші).

Необхідно відзначити, що у вітчизняній педагогіці і психології старший дошкільний вік розглядається як перехідний період від провідної діяльності в дошкільному віці – ігрової, до провідної в молодшому шкільному віці діяльності – навчально-пізнавальної. Тому одним з пріоритетних завдань освітньої роботи закладу дошкільної освіти має бути забезпечення плавності цього переходу. Цьому сприяє виховання у дітей старшого дошкільного віку різних компонентів готовності до шкільного навчання.

Під готовністю до навчання в школі розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один з важливих підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства.

Високі вимоги життя до організації виховання і навчання змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, спрямовані на приведення методів навчання у відповідність до вимог сучасності. У цьому сенсі проблема готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі набуває особливого значення. З її вирішенням пов'язано визначення цілей і принципів організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. У той же час від її вирішення залежить успішність подальшого навчання дітей у школі.

Отже, проблема готовності до навчання в школі з позицій безлічі теоретичних і практичних досліджень різних її аспектів залишається актуальною і потребує пошуків оптимального вирішення. Також відкритим залишається питання про використання різноманітних засобів підготовки дітей до навчання в школі. Одним з найбільш ефективних засобів в

сучасному освітньому просторі є образотворча діяльність та, зокрема, інноваційні підходи її організації.

Образотворча діяльність відіграє важливу роль у формуванні психічних процесів (мислення, мовлення, пам'яті, уваги, сприймання, уяви), що визначають рівень розумового розвитку (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонт'єв, О. Усова).

Образотворча діяльність є однією з основних видів діяльності в закладі дошкільної освіти. У практиці закладів дошкільної освіти образотворча діяльність поєднує малювання, ліплення, аплікацію й художнє конструювання. Залучення дітей до оволодіння зазначеними видами зображувальної діяльності обумовлене не тільки їх призначенням у різноманітному відтворенні виниклих вражень про навколишню дійсність, але ще є ефективним засобом підготовки дітей до школи.

У старшому дошкільному віці дуже важливо приділити увагу не лише формуванню спеціальних умінь, таких як читати, рахувати й писати, але й створенню умов для формування здатності емоційно реагувати на навколишній світ, міркувати, планувати власну діяльність, доводити роботу до кінця. На думку педагогів (Т. Казакової, Т. Комарової, В. Котляра, В. Моляко, І. Білої та інших) значний потенціал у цьому належить саме образотворчій діяльності, зокрема інноваційним підходам до її організації. Саме образотворча діяльність надає величезні можливості для повноцінного розвитку дитини. У процесі малювання, ліплення, аплікації, конструювання з різних матеріалів дитина отримує не лише задоволення, але й формує здатність активно пізнавати світ, планувати і контролювати свою діяльність. Образотворча діяльність сприяє самоствердженню дитини, розвитку наполегливості, прагненню до успіху. Залучаючи дітей до роботи з різних видів образотворчої діяльності удосконалюється мислення, включаючи дії з планування, прогнозування,

зважаючи на шанси на успіх, вибір альтернатив. А це є важливим чинником успішного навчання в школі.

Саме актуальність і недостатня вивченість даної проблеми зумовила вибір теми нашого дослідження: **«Інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО як умови успішної готовності дітей 6-го року життя до школи».**

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності в ЗДО як умови успішної готовності дітей 6-го року життя до школи.

Об'єкт дослідження: готовність дітей 6-го року життя до школи.

Предмет дослідження: інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО.

Гіпотеза дослідження: ефективність формування готовності дітей до шкільного навчання засобами інноваційних підходів в образотворчій діяльності буде найбільш ефективним за таких педагогічних умов:

- систематична, комплексна робота вихователя з підготовки дітей до навчання в школі;
- цілеспрямоване використання нетрадиційних матеріалів та технік зображувальної діяльності в ході занять з образотворчої діяльності та самостійної художньої діяльності дітей;
- розробка системи занять з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних методик), що сприятиме формуванню готовності дітей до шкільного навчання.

Завдання дослідження:

- 1) здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми;
- 2) визначити та схарактеризувати основні компоненти психологічної готовності дошкільників до школи;

- 3) розкрити особливості організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя;
- 4) визначити рівень готовності дітей 6-го року життя до школи;
- 5) розробити систему занять з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних методик), що сприятиме формуванню усіх компонентів готовності дітей до шкільного навчання.

Наукова новизна результатів дослідження: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя як умови успішної готовності до школи.

Теоретичне значення дослідження полягає у структуруванні наукових поглядів на проблему формування готовності дітей до навчання в школі; обґрунтуванні інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя, уточненні понять «готовність дитини до навчання в школі».

Практичне значення дослідження: розроблено систему занять з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних методик), що сприяє формуванню готовності дітей до шкільного навчання.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези нами використано комплекс наукових **методів дослідження**.

Теоретичні методи дослідження: аналіз, порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення даних психолого-педагогічної, філософської літератури з проблеми дослідження, вивчення документації закладів дошкільної освіти, вивчення та узагальнення досвіду роботи педагогів закладів дошкільної освіти, які дали змогу сформуванню власний погляд на проблему дослідження та виявити наукові засади готовності дітей 6-го року життя до навчання в школі.

Емпіричні методи дослідження: бесіди, анкетування, спостереження, аналіз та узагальнення, що сприяли вивченню реального стану проблеми у

сучасній дошкільній освіті; педагогічний експеримент, статистична та аналітична обробка даних дослідження.

База дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Лебединського ДНЗ (ясла-садок) «Ромашка».

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО ЯК УМОВИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ШКОЛИ

1.1 Психолого-педагогічні передумови формування готовності дітей до навчання в школі.

Серед багатьох проблем, що виникають у контексті гуманізації освіти і її реформування, важливого значення набуває проблема психолого-педагогічної підготовки дітей до навчання в школі та успішної адаптації їх до умов школи. Цій проблемі приділяли багато уваги вітчизняні і зарубіжні вчені. Найбільш важливою проблемою було формування і розвиток знань, умінь і навичок, необхідних для навчання в школі та передбачених програмою навчання початкової школи. Е. Агеєва, Л. Венгер, В. Холмовська вивчали можливості цілеспрямованого управління формуванням пізнавальних здібностей у дошкільному віці. Р. Буре, К. Клімова свої дослідження присвятили формуванню «широких соціальних мотивів».

Досить добре розроблено дидактичні проблеми підготовки дітей до навчальної діяльності, за результатами якої визначається психолого-педагогічна готовність дітей до школи. Важливе місце в системі психолого-педагогічної підготовки зайняла система оцінки результатів даного процесу. Така оцінка здійснюється за показниками психологічної готовності. Проблемі психологічної готовності дітей до навчання у школі приділяли увагу такі вітчизняні і зарубіжні вчені як Ш. Амонашвілі, Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, А. Керн, Г. Кравцов, В. Мухіна, Д. Чейлі та інші. Однак психологічна готовність дітей до школи визначає лише внутрішній бік результату психолого-педагогічної підготовки і не оцінює зовнішнього боку процесу. Л. Венгер, Г. Кравцов, О. Кравцова

вважають, що адаптація дітей до школи є основним критерієм оцінювання ефективності їх психологічної готовності до школи [8, 11, 21, 22, 23].

Останнім часом проблема визначення готовності дітей до навчання в школі посідає одне з важливих місць у розвитку як психологічної так і педагогічної науки. Успішне вирішення завдань розвитку особистості дитини, підвищення ефективності її навчання визначаються тим, наскільки правильно враховується рівень підготовленості дітей до шкільного навчання.

Сучасною наукою пропонується чимало способів визначення готовності дитини до навчання, але й досі існують розбіжності щодо розуміння понять «підготовка до школи», «готовність до школи», «шкільна зрілість», «психологічна готовність до школи». Виходячи з багаторічного вивчення цієї проблеми, наука визначає поняття «готовність дитини до школи» як той рівень морфологічного, функціонального і психічного розвитку дитини, за якого вимоги систематичного навчання не приведуть до перевантажень і відхилень у розвитку. У психолого-педагогічній літературі поширене поняття «шкільна зрілість», під яким розуміють рівень загального психологічного розвитку дитини, який найчастіше складають такі показники:

- кількість постійних зубів, зріст, вага;
- розумова зрілість (диференційоване сприймання, довільна увага, аналітичне мислення);
- емоційна зрілість і соціальна зрілість [39, 42, 45, 58, 59].

Поняття «психологічна готовність до школи» розуміється як необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків (Л. Венгер, Я. Коломінський, О. Панько та інші). Психологічна готовність дитини до навчання в школі – це один з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства.

Підготовка до школи передбачає загальну і спеціальну підготовку. Загальна підготовка – це фізична, інтелектуальна, особистісно-вольова готовність; спеціальна підготовка – готовність включатися у засвоєння предметних знань, умінь і навичок. На думку О. Савченко, готовність дитини до навчання в школі є інтегративним результатом цих напрямів діяльності, що закладається у неї на кінець дошкільного віку [1, 2, 3, 12, 14, 15, 24, 28].

Високі вимоги життя до організації освітнього процесу змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, націлені на приведення методів навчання у відповідність вимогам сучасності. У цьому аспекті проблема готовності дітей дошкільного віку до навчання в школі набуває особливого значення. З її вирішенням пов'язане визначення цілей і принципів організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти; від її рішення залежить успішність подальшого навчання дітей у школі. Дуже важливо, щоб дитина йшла у школу фізично готовою: була фізично розвиненою, здоровою. Але необхідна також і психологічна готовність, яка визначається тією системою вимог, які ставить школа перед дитиною. Як показують дослідження, вони пов'язані зі зміною соціальної позиції дитини в суспільстві, а також із специфікою освітньої діяльності в молодшому шкільному віці. Конкретний зміст психологічної готовності не є сталим, він постійно змінюється і збагачується.

Готовність дитини до школи вимагає певного рівня фізичного розвитку, уміння спілкуватися з дорослими і однолітками, підкорятися загальноприйнятим правилам, передбачає наявність певних знань і вмінь та бажання вчитися.

У дошкільному віці відбуваються значні зрушення у формуванні особистості дитини. Змінюються її спосіб життя, зміст і форми спілкування з іншими людьми, різко зростають можливості фізичного і психічного розвитку, породжуючи нові потреби, інтереси, а отже, й нові спонукання

до дедалі більш різноманітних видів діяльності. Проте ці зміни ще загострюються на початку шкільного навчання, коли дитина переживає значну психологічну кризу. Зменшити інтенсивність протікання останньої дає змогу цілеспрямована підготовка дітей до школи.

Л. Божович зазначала, що готовність до навчання в школі складається з певного рівня розвитку мислительної діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції своєї пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра [4, 7, 17, 18, 25, 26]. Л. Виготський під готовністю до шкільного навчання розуміє як необхідний достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків [29, 30, 33, 36, 68]. О. Запорожець у своїх працях відзначає психологічну готовність дитини до шкільного навчання як один із найважливіших підсумків психічного розвитку особистості в період дошкільного дитинства [39, 40, 43, 49, 61, 63].

Зі вступом дитини до школи змінюється вся структура її діяльності, знижується питома вага гри та зростає роль і місце в ній цілеспрямованої навчальної діяльності. Навчальною діяльністю дитина оволодіває поступово, у міру того, як у процесі співробітництва з дорослим набуває потрібних умінь: приймати навчальне завдання, здійснювати необхідні мислительні операції і практичні дії для виконання завдання, контролювати його хід та результати. Навчальна діяльність формується в контексті шкільного навчання. Водночас її становлення проходить ефективно лише тоді, коли передумови шкільного навчання були сформовані ще в дошкільному віці [20, 31, 32, 34, 48].

Важливим механізмом готовності до оволодіння навчальною діяльністю є вміння виділяти спосіб дії. Акцентуючи увагу на важливості даного компонента готовності до школи дошкільник повинен усвідомлювати вплив способу дії на результат виконання завдання.

Л. Венгер до чинників усвідомленого прийняття навчального завдання і цілеспрямованої дії відносить достатньо високий рівень орієнтації на вчителя, який ставить задачу, формує вміння враховувати всю сукупність заданих умов, не фіксуючи своєї уваги на якійсь одній із них, розвиває здатність неухильно йти до мети аж до її досягнення [37, 44, 50, 52].

Попри різницю в підходах, практично всі вітчизняні психологи й педагоги були одностайними в тому, що в основі визначення шкільної готовності лежать принципові положення Л. Виготського про «актуальний рівень розвитку дитини» та «зону її найближчого розвитку». Згідно з цими положеннями, готовність дитини до школи забезпечує такий рівень її актуального розвитку, за якого зона найближчого розвитку перекриває програмні вимоги перших місяців навчання в школі.

На сьогодні визнано, що готовність до шкільного навчання – багатокомпонентне утворення, яке вимагає комплексних психологічних досліджень.

О. Запорожець найбільш чітко й ґрунтовно визначив поняття готовності до навчання в школі. На його думку це цілісна система взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, яка потребує особливої мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності й певного ступеня сформованості механізмів вольової регуляції.

Шкільне навчання потребує від дитини умінь працювати за зразком і самостійно, слухати та сприймати навчальний матеріал, а також організаційних навичок. Ось чому підготовка дитини до навчання в школі має здійснюватися на рівні комплексного впливу на всі відомі аспекти формування особистості (сенсорне, розумове, морально-етичне, трудове, фізичне, художньо-естетичне виховання). Діяльність дитини є основним фактор її розвитку.

На думку О. Савченко, щоб зберегти самоцінність дитинства та полегшити адаптацію до навчання в школі, у початковій ланці мають враховуватися та продовжуватися характерні для дошкільного віку моменти: використання мотивів ігрової поведінки, цілеспрямований розвиток сенсорних процесів: чутливості слуху, вправності руки, гостроти зору.

Початкова освіта буде повноцінною, якщо спиратиметься на добре розвинену ігрову діяльність дітей, пріоритетне розв'язання виховних завдань, добре розвинені усне мовлення й уяву, рухову і просторову координацію, достатню для навчання саморегуляцію поведінки [57, 64, 70, 71].

Л. Ієговська вирішення цієї проблеми бачить у визначенні цілей і принципів організації навчання і виховання дітей в закладах дошкільної освіти. У той же час, від її рішення залежить успішність подальшого навчання дітей у школі. Основною метою визначення психологічної готовності до навчання в школі є профілактика шкільної дезадаптації [4, 5, 10].

Сучасна психологія визначає компоненти шкільної готовності за різними критеріями, що базуються на різних підставах. А. Венгер, Л. Венгер, Я. Коломінський, О. Панько диференціюють загальний психічний розвиток дитини на емоційну, інтелектуальну і інші сфери, отже, виділяють різні готовності.

Г. Кравцов, О. Кравцова виокремлюють показники психологічної готовності до школи, пов'язані з розвитком різних видів ставлення дитини до навколишнього світу. У цьому випадку основними сторонами готовності дітей до школи є три сфери: ставлення до дорослого, ставлення до однолітка, ставлення до себе [13, 19].

На думку Л. Виготського, Н. Нижегородцевої, В. Шадрікова та інших початок навчання у школі пов'язаний зі зміною соціальної ситуації,

соціального статусу, а також провідної діяльності, тому потребує психологічної підготовки дитини до школи. Коли закінчується період дошкільного віку, формується прагнення до суспільно важливої і суспільно корисної діяльності, яка є першим кроком до навчання [53].

На думку Г. Урунтаєвої основними показниками психологічної готовності дітей до школи, є:

- довільність у спілкуванні з дорослими;
- довільність у спілкуванні з однолітками;
- адекватно сформоване ставлення до себе [65, 66].

Поєднання фізичного, функціонального і психологічного стану дитини дає той комплекс чинників, які визначають її готовність до навчання в школі.

На думку Р. Буре однією з передумов психологічної готовності дитини до навчання в школі є загальний психічний розвиток дитини, що відповідає певній віковій нормі. Звичайно, це не шкільні навички: читання, письмо, математичні дії, а ті передумови, завдяки яким ці навички успішно формуватимуться в процесі навчання [6]. Загальний психічний розвиток дитини виявляється в загальній обізнаності, тобто певному запасі знань і уявлень про навколишній світ, у сформованості пізнавальних процесів, у емоційно-вольовому розвитку і соціально комунікативних навичках. Усі ці сторони досить тісно пов'язані і впливають одна на одну під час свого становлення. У дитячому віці, коли бурхливо йде процес інтелектуального розвитку, загальна обізнаність і формування пізнавальних функцій (увага, пам'ять, сприймання, мислення, мовлення, уява) перебувають у прямій залежності, бо, з одного боку, всі ці функції розвиваються завдяки нагромадженню досвіду дитиною, її ознайомлення з властивостями предметів і явищ навколишнього світу, а з іншого – чим більше розвинені пізнавальні функції, тим систематизованіше і продуктивніше нагромаджується досвід [6].

Розглянемо основні складові компоненти психологічної готовності дитини до навчання в школі:

Інтелектуальна готовність. Важливо, щоб дитина до школи була розумово розвинена. Про високий рівень розвитку можна говорити тільки в тому випадку, коли знання дитина здобуває самостійно, коли будуються заняття, гра, праця чи навчання дитини так, що створюються умови для розвитку її власних пізнавальних можливостей, здібностей, пізнавальних процесів. Усі ці процеси розвиваються у певній послідовності – від практичного розуму до теоретичного і у комплексі є підґрунтям для розвитку складніших. Дитині необхідно вміти порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити самостійні висновки, тобто мати достатній рівень розвитку пізнавальних процесів [29].

За визначенням Н. Гуткіної формування пізнавальної готовності ґрунтується на розвитку пізнавальних процесів дитини у процесі спілкування з дорослим. Основною умовою розвитку мислення дитини дошкільного віку є спілкування з дорослим, у якому формується той запас знань, з яким дитина повинна приходити в школу [23].

Не у всіх дітей, котрі йдуть до школи, сформовані ті розумові властивості, які забезпечують їм подальше успішне набуття знань і навичок. Ці діти зазнають значних труднощів як у процесі засвоєння знань, так і під час їх застосування. Несформованість розумової діяльності веде до формального засвоєння знань, які характеризуються поверховістю, недостатньою гнучкістю. Такі знання неміцні, вони швидко забуваються.

Дуже часто у дітей спостерігається інтелектуальна пасивність. Ця пасивність приводить їх у число тих, що відстають. Щоб цього уникнути, психологи радять відповідати на запитання, які задає дитина, оскільки спілкування з батьками є величезною радістю і цінністю для дитини. Якщо батьки своєю увагою підтримуватимуть інтерес дитини до пізнання, то

вона легше розвиватиметься. Але батьки часто відмахуються від питань, що і стає основою інтелектуальної пасивності дитини.

Прийшовши до школи дитина повинна мати запас знань, який включатиме такі блоки: ознайомлення з простими фізичними явищами, уявлення про події і явища суспільного життя, засвоєння елементів грамоти [22].

Діти досягають високого рівня пізнавальної діяльності, коли навчання спрямоване на основний розвиток розумових процесів і є розвивальним та орієнтованим на «зону найближчого розвитку».

Значної уваги в роботі з дітьми дошкільного віку потребує така мислительна операція як порівняння, бо саме воно лежить в основі пізнання. Впізнати якийсь предмет означає віднести його до якоїсь категорії.

Порівняння нерозривно пов'язане з такими мисленнєвими операціями як аналіз і синтез. Адже щоб порівняти предмети за якоюсь ознакою, треба виділити її в об'єктах, які порівнюються. Таким чином, навчаючи дітей порівнювати, ми водночас навчаємо їх виділяти і зіставляти певні ознаки предметів. Розвиваючи у дітей уміння порівнювати, їх потрібно привчати робити це послідовно. Порівняння у певній послідовності забезпечить співвідносний аналіз усіх виділених ознак.

Розвиток аналізу, порівняння забезпечує у дошкільників формування більш складних мисленнєвих операцій класифікації та узагальнення. Складність цього процесу визначається поєднанням предметів за загальними, істотними ознаками, які не збігаються із зовнішніми. Кожен предмет має різні ознаки, за якими він може бути віднесений у ту чи іншу групу.

Групуючи предмети, діти дошкільного віку часто спираються на зовнішні ознаки і тому класифікують їх неправильно. Розвиток

класифікації й узагальнення у дітей краще відбувається, коли їх навчають бачити кілька ознак у предметах, за якими їх можна поєднувати.

Емоційно-моральна готовність до школи передбачає вміння встановлювати й підтримувати ділові та особистісні стосунки з дорослими, однолітками, дотримуватися моральних норм і правил поведінки в колективі. Вже до старшого дошкільного віку діти добре володіють правилами культурної поведінки.

Найбільш показовими для виявлення емоційно-морального характеру взаємин між дітьми і дорослими є ситуації спілкування з незнайомою людиною, яка виявила інтерес до дитини чи її заняття, зустріч з нею, прохання або пропозиція, висловлене зауваження чи побажання.

Занепокоєння, нерішучість, розгубленість дошкільника в перші хвилини зустрічі закономірні, але він повинен опанувати себе і вступити у діалог. Уміння дотримуватися правил культурної поведінки допомагає йому поводитися невимушено [61].

Виховання правильних взаємин із дорослими – один з головних моментів підготовки до школи. Дітей, яким притаманні підвищена чутливість, сором'язливість, необхідно якомога частіше стимулювати до спілкування з різними дорослими. Набуваючи досвіду взаємин з іншими людьми, вони стають упевненішими, вільнішими у спілкуванні. Це позитивно впливає на встановлення взаємин з учителем, полегшує адаптацію до шкільного життя.

Кожній дитині потрібно вміння увійти в дитячий колектив, діяти разом з іншими, поступатися в одних умовах і не поступатися в інших. Ці якості забезпечують адаптацію до нових умов.

Досвід взаємин у групі однолітків складається в різних видах діяльності. У спільних іграх і праці завжди є елемент співпраці, спрямованості зусиль кожного на спільний результат.

Дитина повинна вміти бачити, розуміти й розділяти жаль, смуток та радість іншого. Ця здатність конкретизується в уміннях:

- ставитися до іншого, як до самого себе, розуміти, що йому може бути боляче і неприємно, коли його ображають, приємно, коли співчують і допомагають;
- пробачити ненароком заподіяну неприємність, вибачитися, якщо винен;
- враховувати побажання та інтереси друзів;
- відчувати настрій та самопочуття іншого [40].

Знання норм поведінки має першорядне значення для розвитку дитини як соціальної істоти. Соціальні норми поведінки дитина засвоює через спілкування з оточуючими людьми. Засвоєння норм поведінки передбачає, по-перше, що дитина починає розуміти й осмислювати їх значення; по-друге, що в дитини у практиці спілкування з іншими людьми виробляються навички поведінки; по-третє, що в дитини формується певне емоційне ставлення до цих норм.

Вольова готовність. Серйозної уваги потребує формування волі дошкільника (В. Котирло) [42, с 54]. Адже його чекає напружена праця, він повинен робити не лише те, що йому хочеться, а й те, що від нього вимагатиме вчитель, шкільний режим, програма.

До шести років формуються основні елементи вольової дії: дитина спроможна поставити мету, прийняти рішення, намітити план дій та виконати його, виявити певні зусилля у випадку подолання перешкоди, оцінити результат своєї дії. Але всі ці елементи ще недостатньо розвинуті.

На думку В. Тарасенко, за своїм вольовим розвитком дитина повинна досягти рівня, який забезпечує здатність до свідомої поведінки і саморегуляції. Свідомо поведінка дитини виявляється у вивченні вірша, здібності побороти бажання, відмовитись від привабливого заняття, гри заради виконання доручення дорослого, громадського доручення, надання

допомоги матері, у вмінні побороти страх (увійти до темної кімнати), перебороти біль, не заплакавши. У цьому віці необхідно розвивати здатність діяти згідно моральними мотивами, за потреби відмовлятися від того, що приваблює [69].

Виховання волі старших дошкільників формує ті сторони організації діяльності, які лежать в основі механізмів регуляції дітьми особистих дій та вчинків.

Воля формується під час діяльності. Як підкреслював Л. Виготський, уміння керувати своєю поведінкою, стримувати безпосередні імпульсивні дії, поводитися згідно з правилами гри, уміння координувати свої дії з діяльністю товаришів, словом, усі елементи первинного управління собою (вольові процеси) первинно виникають і виявляються у якійсь колективній формі діяльності (гра за правилами).

Розвиток волі – складне, але дуже важливе завдання. Воля розвивається лише в процесі подолання перешкод, що відповідають віку дитини, на шляху до мети, які знаходяться у зоні найближчого розвитку. Вияви волі – це цілеспрямованість, упертість, самостійність, рішучість, організованість, дисциплінованість. Розвиток цих якостей великою мірою залежить від ступеня сприйняття дитиною вимог дорослого, як носія соціальних норм поведінки, правил.

Успіхи дитини в освоєнні нової ролі школяра, багато в чому залежить від того, наскільки сформовані та взаємопов'язані всі елементи вольової дії, яку дитина здійснює в різних ситуаціях діяльності та спілкування. Воля, яка включається в соціальну позицію, стає найважливішим компонентом такого особистого новоутворення старшого дошкільного віку, як готовність до навчання у школі.

Серед мотивів вступу дитини до школи можна визначити: соціально-рольові мотиви та мотиви навчання.

За спостереженнями психологів діти з домінуванням соціально-рольових мотивів навчання успішніше адаптуються до шкільних умов, бо вони вже мають «внутрішню позицію школяра», що дає їм змогу без труднощів виконувати вимоги вчителя. Але якщо вчитель з перших уроків не почне формувати інші мотиви навчання, крім соціально-рольових, то може виникнути проблема, коли дитина „награвшись у школу” відмовиться йти до неї.

Р. Буре у праці «Готовність дітей до школи» розглядає дві групи мотивів, що характеризують спрямованість школяра на навчальну діяльність, на різні її сфери:

- 1) пізнавальні мотиви, пов’язані зі змістом навчальної діяльності і процесом навчання;
- 2) соціальні – з різноманітними соціальними стосунками школяра: учителем, однолітками, батьками [6].

Бажання дитини мати певний соціальний статус як один із провідних мотивів вступу до школи, що визначає її готовність відвідувати школу та почати вчитися (не вчитися взагалі – а вчитися саме у школі, приймаючи шкільну систему організації процесу пізнання). Але такий мотив не довго стимулює навчально-пізнавальну діяльність.

Психологи стверджують, що у цей період збільшується кількість дітей, котрі мотивують свою навчальну діяльність почуттям обов’язку, та зменшується кількість тих, які вчаться з інтересом. Реальнодіючими мотивами стають позитивні оцінки чи похвали з боку дорослих. Заради цього дитина готова старанно виконувати завдання вчителя.

Головне завдання педагогів – зробити працю школяра джерелом розумового задоволення і духовної радості. Саме тому з перших днів перебування шестилітніх учнів у школі вчитель має подбати про те, щоб відвідування школи для дитини не було обтяжливим, щоб учень формував пізнавальний мотив навчання, який домінував би у подальшому навчанні.

Дослідник Б. Ельконін виокремив такі вміння дітей, необхідні для успішного оволодіння навчальною діяльністю:

- свідомо підкорити свої дії правилу, яке узагальнює в якийсь спосіб дії;
- орієнтуватися на певну систему вимог;
- уважно слухати оповідача і докладно виконувати завдання, пропоновані в усній формі;
- самостійно виконувати завдання, яке вимагає зорового сприймання зразку [27].

Показники готовності дітей до шкільного навчання є комплексом властивостей і характеристик, які описують найбільш значущі досягнення в розвитку дитини. Вони повинні бути орієнтирами в роботі вихователя та вчителя. Вони дають змогу: по-перше, конкретніше визначити спрямованість навчання; по-друге, отримані дані для реалізації індивідуального підходу в навчанні й вихованні дітей; і, по-третє, обґрунтовано робити висновок про успішність навчального процесу [22].

Недостатня сформованість одного з компонентів готовності дитини до навчання не може не позначитися на її адаптації до школи. Ще складніше, якщо неготовність виявляється за багатьма показниками. Саме для того, щоб запобігти біді, і необхідне психологічне обстеження готовності дітей до школи за показниками загального психічного розвитку, а не за рівнем сформованості шкільних навичок. За виявленими ознаками неготовності дитини до навчання важливий і наступний крок – забезпечення їй необхідної психолого-педагогічної допомоги. Пасивне очікування, поки дитина через рік стане спроможною навчатися, з усією очевидністю не дасть потрібного ефекту. Справді, її неготовність до навчання, тобто певне відставання від ровесників у розвитку, означає, що або у неї не було достатніх стимулів для розвитку в сім'ї, найближчому оточенні, або є біологічні причини, що роблять існуючі умови домашнього

виховання не досить ефективними і потрібна кваліфікована педагогічна праця, щоб відбулися зміни на краще.

Підготовка до школи – складний період для дитини. У дитини у зв'язку зі вступом до школи виникає багато причин для хвилювання. Розпочинається новий період життя, який викликає перебудову способу життя і діяльності дитини. Маленька людина знаходиться в стані очікування: має відбутися дещо значне і привабливе, але поки що невизначене. Найсуттєвішими проблемами, з якими їй доведеться мати справу в школі, є:

- зміна розпорядку сну та харчування;
- зміна повітряного режиму: необхідність перебування в приміщенні впродовж тривалішого проміжку часу, ніж у дитячому садку;
- збільшення часу, який доведеться проводити без активного руху, сидячи за столом;
- зміна стилю спілкування з дорослими: вчитель здебільшого не орієнтований на опіку, піклування і захист, на встановлення індивідуальних особистісних контактів, тому дитина може відчувати себе на новому місці на початку безпорадною та самотньою;
- необхідність повного самообслуговування під час одягання і роздягання, вживання їжі тощо
- необхідність самостійно організувати своє робоче місце на парті, зібрати і дістати необхідні посібники, посібники і приладдя з портфеля та акуратно скласти все назад;
- необхідність правильно реагувати на умовні сигнали – дзвоник на урок і на перерву – і підпорядковувати свою поведінку їм, а також правилам поведінки на уроці – стримувати і довільно контролювати реакції руху, мови та емоції;

- колектив із 25-30 одноліток; необхідність встановлення контактів з ними;
- можливі невдачі в діяльності;
- збільшення обсягу емоційного навантаження.

Життєві ситуації, що пов'язані зі вступом до школи, їх переживання потребують від дитини перегляду та переосмислення створеної картини світу, а іноді її серйозного корегування. Тому для дитини дуже важлива підтримка з боку найрідніших, найближчих їй людей – батьків [35].

Отже, підсумувавши вище сказане, ми можемо виокремити основні компоненти готовності дітей до навчання в школі:

- 1) нова внутрішня позиція школяра, що проявляється в прагненні до суспільно значимої і суспільно оцінюваної діяльності;
- 2) у пізнавальній сфері знаково-символічна функція свідомості і здатність до заміщення, довільність психічних процесів, диференційоване сприйняття, уміння узагальнювати, аналізувати, порівнювати пізнавальні інтереси;
- 3) у особистій сфері довільність поведінки, піддатливість мотивів і вольові якості;
- 4) у сфері діяльності і спілкування: уміння приймати умовну ситуацію, вчитися у дорослого, регулювати свою діяльність.

Але важливо пам'ятати, що поняття «готовність дитини до школи» є комплексним, багатогранним і охоплює всі сфери життя дитини.

Тож готовність до школи в сучасних умовах розглядається, перш за все, як готовність до навчання в школі (навчальної діяльності). Цей підхід обґрунтований поглядом на проблему з боку періодизації психічного розвитку дитини і зміни її провідних видів діяльності. Проблема психологічної готовності до навчання в школі має свою конкретизацію, як проблема зміни провідних видів діяльності, тобто перехід від сюжетно-рольових ігор до навчальної діяльності. Такий підхід є актуальним і

значимим, однак готовність до навчальної діяльності не охоплює цілком феномена готовності до школи.

1.2. Особливості організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя.

Можливості дошкільника в оволодінні образотворчою діяльністю значно зростають завдяки розвитку самосвідомості, розширенню пізнавального досвіду. Зміст малюнків дошкільника значно ускладнюється. Він зумовлений досвідом ознайомлення з навколишнім, розвитком його розумової діяльності та образотворчих умінь, індивідуально-статевими особливостями (ставленням до предмета, інтересами). Якщо діти раннього віку вміють проводити лінії, наближені до прямих, до кола чи півкола, то і змістом їх малюнків виступають кульки з ниточками, намисто, доріжка, м'ячик, печиво[12; 33]. З 3-х р. у малюнках все частіше з'являється зображення людини. Спочатку це так звані головоноги, потім на малюнках вирізняється голова, шия, тулуб, ноги. У дошкільників 5-го року життя є особливо улюблені предмети для малювання, які вони неодноразово зображають: будинок, квітка, пташка, рибка, дерево, сонце. Після 5 р. при підтримці дорослого зміст малюнків різко розширюється. Діти довго та із захопленням малюють. Їх роботи відображають певні сюжети, де зображено не просто набір предметів, а їх взаємопов'язаність: вигляд кімнати, дівчинка із кульками на параді, берег моря із дітьми тощо. На своїх малюнках діти намагаються зображати процесуальність явищ – так з'являються серійні малюнки, що відповідають розвитку певного сюжету: Колобок у лісі із ведмедем, потім колобок із лисицею. У малюнках діти зображають також ігрові сюжети із певними персонажами. Вони виконують такі малюнки не один день, відтворюючи картини життя персонажів: принцеса з казки переживає у малюнках різні

пригоди: ось вона у будиночку на березі моря, ось її рятує сміливий Котигорошко, а тепер вона на балу танцює із ним[17; 29;].

Розвиток техніки образотворення дозволяє зобразити предмет так, щоб його впізнавали оточуючі, однак зображення це відзначається схематизмом. І причина цього не лише у рівні техніки малювання, але й в особливостях дитячого сприймання, яке ще недостатньо деталізоване й диференційоване. У своєму малюнку дитина передає найістотніші, найважливіші для впізнавання ознаки й деталі оригіналу, не зважаючи на менш помітні якості. Малюнок створюється дитиною за допомогою образного узагальнення, яке становить передумову графічного моделювання [57].

Поступово в процесі цілеспрямованого навчання образотворчій діяльності технічні вміння і навички дитини вдосконалюються. Вибір того, що малювати ґрунтується на досвіді дитини та на її ставленні до його компонентів. Менші діти малюють те, що вміють, а старші дошкільники, як правило, люблять малювати те, що їм подобається, викликає в них приємні переживання. Розвиток техніки малювання у старших дошкільників дозволяє через малюнок передати своє ставлення до зображуваного. Виразними засобами, насамперед слугують лінія і колір. Приємне, добре дитина малює більш виразно, чітко, деталізовано, яскравими кольорами. Те, до чого дитина ставиться негативно, що викликає в неї неприємні переживання, виглядає на її малюнку аморфним, в темних одноманітних кольорах, як сплетіння хаотичних ліній (Н.Горошко, Н.Сакулина) [22; 71].

Діти люблять малювати квіти, тварин, різні візерунки, орнаменти. За допомогою кольору дитина зображає не тільки зовнішній вигляд предмета, але й своє ставлення до нього. Дитина часто має певний улюблений колір, яким розмальовує все, до чого ставиться позитивно. Тому на малюнках дітей бачимо предмети, розмальовані у невластиві для них кольори:

червоні листочки, червоний ведмедик тощо. За допомогою кольору діти відображають динаміку явищ: листячконовесні зелене, а восени жовте; вдень небо блакитне, а вночі – темно - синє, чорне (Р.Чумичева, Н.Ветлугіна) [69].

Ставлення дитини до зображуваного відображають також композиція і розмір об'єктів. Найважливіший об'єкт звичайно більший за інших. Причому реальне співвідношення розмірів предметів часто не зберігається.

Сприймання дитиною аркуша паперу як поверхні, на якій розміщується малюнок, зазнає вікових змін за наступними етапами.

1. Аркуш паперу сприймається як безмежна площина, на якій можна розмістити всі свої малюнки, не пов'язані між собою єдиним задумом. Окремі зображення розташовані хаотично, не враховують співвідношення між предметами. Так, надувна кулька виходить зображеною так, що нитка опиняється вище за саму кульку. Протягом малювання дитина перевертає аркуш, виходить за його межі, малюючи на столі, на підлозі тощо.
2. Дитина орієнтується при малюванні на «верх» і «низ». Лист ділиться на дві частини: небо і землю, а об'єкти розташовуються між ними в межах центральної смуги аркуша. Така композиція найбільш характерна для малюнків дітей дошкільного віку і називається «фризовою».
3. Виділення лівої та правої сторони аркуша паперу. При цьому дитина враховує також верх і низ аркуша, вирізняючи центральну ділянку (структурний центр) та розміщуючи у ньому головний об'єкт (смісловий центр). Структурний центр малюнка виступає одночасно і смисловим.

Ряд авторів присвятили свої праці аналізу зв'язку розумового розвитку і образотворчої діяльності (А.Горлова, О.Грабовець) [6; 21; 23], в результаті яких була показана висока кореляція цих здібностей: чим краще малюнок, тим вище розумова обдарованість, творчість дитини. На підставі цього Г. Григор'єва рекомендує використовувати малювання як тест на

розумовий розвиток, на творчість. Вона підкреслювала зв'язок між особистістю дитини і специфікою її образотворчої діяльності (В.Федієнко, О.Чемеренко) [71].

Не дивлячись на ці різноманітні підходи, образотворча діяльність з погляду її психологічної значущості вивчена ще недостатньо, з цим пов'язано велике число суперечних теорій.

Наведемо основні концепції образотворчої діяльності дітей, в основі дослідження яких лежить дитячий малюнок та процес малювання.

Значне місце у вивченні даної проблеми займає інтелектуалістична теорія – теорія символізму зображувальної діяльності. На думку В. Штерна, малюнок дитини – зовсім не зображення конкретно сприйманого предмету. Дитина зображає те, що вона знає про об'єкт, а не безпосередньо сприйманий зразок. З точки зору В. Штерна, Д. Селлі малюнок слід розглядати як символ певних понять. З часу свого виникнення і до сьогодні інтелектуалістична теорія піддається критиці. Зокрема, вже давно було відмічено, що часто хороші малюнки виконуються розумово відсталими дітьми і навпаки [70].

Близька до концепції В. Штерна лейпцігська школа комплексних переживань. На думку психологів цієї школи (Г.Фолькельт), дитяче мистецтво носить характер експресіонізму – дитина зображає не те, що вона бачить, а те, що вона переживає, виражає свої відчуття, свої емоційні стани. Тому малюнок дитини суб'єктивний і часто незрозумілий сторонній людині.

Проте, як відзначала Р. Федорова, для розуміння дитячого малюнка дуже важливо досліджувати не тільки продукт, результат малювання, але і сам процес створення малюнка. Із її точки зору, В. Штерн і Г. Фолькельт підходили до малюнка дитини антигенетично. Б. Теплов відзначав, що образотворча діяльність дитини відрізняється від образотворчої діяльності дорослої людини. Діяльність дорослого художника направлена на

результат, тоді як для дитини продукт образотворчої діяльності грає другорядну роль. На перший план для неї виступає сам процес створення малюнка. Тому діти малюють з великим захопленням, але як тільки завершують малюнок, часто викидають його. Маленькі діти зображають на папері мало, але при цьому багато говорять, жестикулюють. Тільки до кінця дошкільного віку дитина починає звертати увагу на малюнок як на продукт зображувальної діяльності [21].

На думку Р. Рубінштейна, образотворча діяльність подібно до гри, дозволяє більш глибоко осмислити сюжети, що цікавлять дитину. Проте ще більш важливо, на його думку, що в процесі оволодіння образотворчою діяльністю у дитини утворюється внутрішній ідеальний план, який відсутній в ранньому дитинстві. У дошкільному віці внутрішній план діяльності ще потребує матеріальних опор, малюнок – одна з таких опор [16].

Р. Казакова вважає, що художнє виховання здійснює величезний вплив на розвиток дитини. Може статися, відзначає вона, що найбільш «примітивна», з погляду дорослого, «потворна» робота може бути більш значущою для дитини, чим чудово виконана або, на погляд дорослого, хороша робота. Дитина може знайти себе в малюванні, і при цьому буде знятий емоційний блок, гальмуючий її розвиток; у дитини може відбутися самоідентифікація. При цьому її творча робота сама по собі може не мати естетичного значення, оскільки такі зміни в її розвитку набагато важливіші, ніж кінцевий продукт – малюнок [32; 33].

Звідси слідує необхідність уважного відношення дорослих до образотворчої діяльності дітей, їх допомога і співучасть у процесі дитячого малювання. В зв'язку з цим цінність художнього виховання не в тому, що воно створює знання або формує навички, а в тому, що воно створює фон життя, фон життєдіяльності, воно розширює, заглиблює емоційне життя дитини, що вперше прокидається і налаштовується на серйозний лад.

Отже, з аналізу літературних джерел з'ясовано, що творчість – це особистісна риса, в основі якої лежить прагнення, не стимульоване ззовні, виходити за межі даного завдання, тобто вияв внутрішньої пізнавальної мотивації.

Здібності – це те, що не зводиться до знань, умінь і навичок, але забезпечує їхнє швидке придбання, закріплення й ефективне використання на практиці.

Творчі здібності – здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду

Виховання творчих здібностей дітей буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно буде являти собою цілеспрямований процес, у ході якого вирішується ряд педагогічних задач, спрямованих на досягнення кінцевої мети.

Творчі здібності дітей 6-го року життя можуть розвиватися у процесі малювання, зокрема у процесі оволодіння нетрадиційними техніками образотворчої діяльності.

Види зображувальної діяльності дошкільника різноманітні. Особливе місце серед них належить малюванню, в якому виявляється особистість дитини і яке істотно впливає на формування цієї особистості. Феномен дитячого малюнка полягає у його цінності для дитини, її батьків, фахівців у галузі дошкільної освіти. Для дитини малюнок є формою й засобом комунікації з іншими людьми й однолітками, її самовираженням, самоствердженням, а також своєрідною картиною світу; для батьків — це шлях до порозуміння з нею та гармонізації родинних стосунків; для фахівців з дошкільної освіти, педагогів і психологів – матрицявнутрішнього світу, розвитку всіх сфер особистості дитини, її соціологізації, Я-концепції (Н.Горошко, Л.Паромонова, С.Раппопорт, Л.Савенкова) [22; 63; 68; 70].

Завдяки вивченню дитячого малюнка дорослий відкриває шлях до діалогу з дитиною, розвивального спілкування з нею. Малюнок презентує дитину в соціумі як компетентну й успішно соціалізовану, позитивно (негативно) налаштовану особистість.

У малюванні дитина виявляє своє прагнення до пізнання навколишнього світу і певною мірою рівень цього пізнання. Чим краще в неї розвинені сприймання, спостережливість, чим ширший запас уявлень, тим повніше і точніше вона відображає дійсність у своїй творчості, тим багатші, виразніші її малюнки. Дошкільник у своїй зображувальній діяльності відображає такі специфічні особливості свого мислення, як конкретність, образність. Його зображувальна діяльність пов'язана не лише з окремими психічними функціями (сприймання, пам'ять, мислення, уява), а й з особистістю загалом. У ній виявляються інтереси, темперамент, деякі статеві відмінності дитини: хлопчики люблять малювати транспортні засоби (машини, кораблі, поїзди, літаки), тяжіють до динамічних побудов; дівчатка — будинки, природу, використовують у своєму малюнку орнаментальне і декоративне оформлення, прикраси [63].

Особливостями дитячого малюнка є:

- схематизм: зображаючи людину, діти часто малюють «головонога» (голову, руки, ноги); схематично зображують вони й інші предмети;
- «прозорість» предмета: малюючи будинок, дитина зображує його одночасно ніби з кількох точок зору (стіни, дах, паркан, люди, меблі — через «прозорі» стіни);
- недосконале зображення динаміки предметів: діти, особливо молодші дошкільники, використовують для цього звуконаслідування, жести; від моторної динаміки, передусім мимовільної, поступово переходять до зорової, зображувальної, а також зображення перспективи, пропорційності окремих частин предмета тощо.

За відсутності цілеспрямованої роботи з розвитку зображувальної діяльності дітей, ці особливості можна спостерігати в їх малюнках і наприкінці дошкільного дитинства [20; 21; 53] .

На якість малюнка впливає здоров'я, фізичний і психічний стан дитини. Характерні особливості мають малюнки дітей із хворою психікою. Наприклад, малюнкам дітей, хворих на шизофренію, притаманні незавершеність у зображенні предметів і дій, різка деформація форм, збільшення анатомічних частин, диспропорція, геометризація, змішана проекція, незвична тематика, патологічний потяг до зображення певних предметів, парадоксальне зображення героїв сюжету та ін. Тому спеціалісти нерідко використовують дитячий малюнок у діагностуванні її здоров'я [47; 50].

У своєму розвитку дитячий малюнок долає такі стадії:

- 1) позбавлення смислу штрихів. Ними дитина ще не намагається виразити щось конкретне, а лише відтворює дії дорослого;
- 2) безформність зображень (початок 3-го року життя). Дитина вже прагне виразити на папері певний образ, однак їй не вистачає творчих сил, тому без допомоги «художника» важко визначити зміст намальованого;
- 3) «схематичність зображення» (4-5-й рік життя). У ній виокремлюють етапи, які залежать від наповнення примітивних схем суттєвим змістом. Наприклад, спершу малюк зображує людину спрощено, з двох частин (голови і опори), та поступово він включає в малюнок нові частини людської фігури, насамперед тулуб і руки;
- 4) правдоподібність зображень, для якої характерні поступова відмова дитини від схеми, перші спроби відтворити справжній вигляд предметів. Однак, як і раніше, всі малюнки є в основному контурами предметів, з притаманною їм «непропорційністю» і «прозорістю». Однак у цих малюнках помітна перспектива. Хоч

дитячі малюнки на цій стадії ще недосконалі, художньо не обдарована дитина рідко самостійно піднімається на наступний ступінь його розвитку. Лише отримуючи настанови дорослих про способи вдосконалення малюнка, вона виходить на новий рівень зображувальної діяльності;

5) точність зображень. На таких малюнках не лише дитина знає, що зображено, але й ті, хто без її коментарів розглядає їх.

За твердженням дослідників (О. Смирнов), неможливо простежити чітку залежність стадій художньої творчості від віку дитини, оскільки значну роль відіграють її індивідуальна обдарованість, вплив доступних для неї зразків зображувальної діяльності. Попри те, проглядається така тенденція: 6-річні діти «дають суцільно чисту схему», яка поступово зникає на межі 11-річного віку, поступаючись місцем досконалішим способам зображення; правдоподібний малюнок з'являється після 13 років.

У багатьох дослідженнях виокремлюють також дозображувальний і зображувальний етап розвитку дитячого малюнка; стадії каракулів, наступної інтерпретації, малюнки з примітивною зображувальністю, схематичні малюнки. Дітей, які надають перевагу малюванню предметів і розгорнутих сюжетів, називають «комунікаторами» і «візуаторами» (Л. Обухова).

Інтерес до зображувальної діяльності створюється за наявності позитивних емоцій, підкреслювали Є. Фльоріна, Н. Ветлугіна, а також як зазначали Н. Сакуліна, Т. Комарова, Т. Казакова, Т. Доронова, Г. Григор'єва та інші, за певних педагогічних умов, збагачення змісту і методів навчання, різних форм організації занять.

Інтерес відіграє велику роль у навчанні дошкільнят зображувальної діяльності, сприяє розвитку спеціальних художніх здібностей. Тому формування його буде сприяти підвищенню ефективності навчання дітей малювання, ліплення, аплікації [16; 21].

Педагогічний аспект проблеми інтересу розкриває Г. Щукіна. Він пов'язаний з виявленням індивідом таких сторін в навколишньому житті, які навчання і виступає одночасно як вибірково спрямованість психічних процесів, як прагнення, потреба особистості перейматися саме тією діяльністю, яка дає задоволення, як сильний збудник активності особистості, під впливом якого всі психічні процеси протікають особливо інтенсивно, як особливе вибіркоче ставлення до навколишнього світу, наповнене яскравим и емоціями, вольовими прагненнями.

Характерна особливість інтересу — його зв'язок з емоційною сферою людини. Більшість авторів, які вивчали проблему інтересу, вважають основним моментом його виникнення емоційне ставлення. Основною ознакою інтересу можна вважати стійке позитивно-емоційне ставлення особистості до об'єкта. Емоції виступають рушійною силою, яка може активізувати або гальмувати процес пізнання, впливати на творчість людини. Тому вони є важливим компонентом пізнання і діяльності.

Інтерес має пізнавальну спрямованість. Розглядаючи структуру інтересу в поєднанні з іншими психічними процесами, психолог С. Рубінштейн надає перевагу інтелектуальному акценту, оскільки інтерес – це зосередженість на певному предметі думок особистості, а ті – викликані прагненням ближче ознайомитися з предметом, глибше в нього проникнути, не випустити його з поля зору. Він підкреслює інтелектуально-емоційний характер інтересу, його зв'язок з позитивним емоційним станом і результатом творчої діяльності.

Оскільки психічна природа інтересу має активний дієвий характер, то можна говорити про наявність у ньому вольового компонента.

Інтереси стимулюють волю людини і завдяки їй вони стають дієвими. Розвиток інтересу пов'язаний з вольовою спрямованістю особистості на продуктивну творчу діяльність.

1.3. Інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО.

Загалом поняття «інновація» означає нововведення, впровадження нових перетворень у різні сфери діяльності, що, як правило, стосуються цілей, структури, завдань, технологій та людських ресурсів. При цьому зміст цього терміну передбачає досягнення нових результатів, засобів і способів їх отримання, а також подолання застарілих елементів традиційної діяльності.

Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [13]. З огляду на сутнісні ознаки інновація розглядається як процес і як продукт (результат). Як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи та відповідної діяльності. Як результат передбачає процес створення (відтворення) нового – новації, яка з моменту впровадження стає нововведенням (інновацією) [16, с. 44]. Інновації – це зміни всередині системи. У педагогічній інтерпретації, в найзагальнішому сенсі, інновації означають нововведення в педагогічній системі, що поліпшують розвиток (перебіг) і результати освітнього процесу [34].

Інновації в освіті пов'язані із загальними процесами в суспільстві, глобальними проблемами. Це нововведення в педагогічній системі, поліпшення, удосконалення ходу й результату освітнього процесу. Сучасний спектр педагогічних замовлень є широким, і педагог має бути готовим виконати будь-яке ринкове замовлення – від високоефективного

навчання, елітного виховання до елементарного педагогічного догляду і опіки. Відтак слід опанувати відповідні технології. Головні питання, на які спрямована технологія як дієве поняття (форми, методи, засоби): як навчати, як виховувати, як розвивати [59].

П. Волкова розглядає інновацію в освіті як цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [4, с. 403].

Зокрема, Л. Пшенична інновації в освіті пояснює як:

– процес створення, розповсюдження та використання нововведень для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розкривалися по-іншому;

– результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем;

– значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти та позитивно впливають на її розвиток;

– нові форми організації праці та управління; нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи й організації, а й різні сфери діяльності; процес оновлення чи вдосконалення теорії та практики освіти, який оптимізує досягнення її мети; здійснення цілеспрямованих змін, зорієнтованих на перетворення яких-небудь компонентів у структурі або функціонуванні організації; нові ідеї та дії, для яких настав час реалізації [45, с. 6].

Узагальнюючи наукові підходи до розуміння сутності поняття «інновація», І. Дичківська виокремлює серед них такі: форма організації освітньої діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на розв'язання актуальних проблем виховання та навчання з позицій особистісно орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці;

комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки і наукових досліджень; результат інноваційного процесу [10].

Як бачимо, інновації в освіті пов'язані насамперед з новоутвореннями на основі ініціатив і нововведень педагогів, що ефективно впливають на якість освітнього процесу, є перспективними, корисними, прогресивними, позитивними, сучасними, передовими.

Існує кілька поглядів на проблему використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності в ЗДО. Використання педагогом інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності в ЗДО можна трактувати як особистісну категорію, як творчий процес і результат творчої діяльності. По-перше, це визначається як створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичне розуміння явища, перебудовує суспільно-педагогічні відносини. По-друге, характеризується як найвищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво в педагогічній практиці, спрямоване на формування творчої особистості дитини.

Розвиток творчої активності особистості є одним із найбільш актуальних завдань суспільства. Сучасній людині насамперед потрібно оволодівати інструментарієм професійної діяльності. Це може бути творчі вміння, стратегії й тактики. Тому розвиток творчих здібностей є ключовим завданням освіти дітей дошкільного віку.

Процес навчання має давати можливість для пошуків і відкриттів. Тому заклад дошкільної освіти має створити належні умови для повноцінного й своєчасного розвитку ініціативної творчої особистості. Це вимагає від педагогів нових підходів щодо організації освітнього процесу.

Вихователь, котрий прагне працювати «по-новому», має осмислити, що перш за все, треба змінити своє ставлення до вихованців. Слід навчитися сприймати кожную дитину як рівноправного партнера, як

особистість, а отже, рахуватись з її бажаннями. Вихователь має визнати за нею право спілкуватись на рівних, право висловлювати та відстоювати свою думку. Вкрай важливо повірити в можливості дитини та з повагою ставитися до неї.

Творчість дошкільника нерозривно пов'язана з розвитком уяви, а також пізнавальною й практичною діяльністю. Його творче вираження в малюнку визначається тим, наскільки добре він володіє засобами зображення. Засвоєння дітьми різних варіантів відтворення, технічних прийомів сприяє їхньому творчому розвитку.

Поняття техніки включає в себе розвиток і узгодження діяльності очей і рук. Особливе значення має правильне зображення контуру, форми, кольору предметів тощо.

Традиційними техніками вважаються ті, які вже виправдали себе в процесі навчання і введені до сучасних програм. Нетрадиційні – це нові, але досить відомі техніки. Вони ще не знайшли широкого застосування, проте можуть бути досить ефективними для розвитку дитячої творчості.

Нетрадиційні техніки дають можливість відійти від стереотипів, надати дитині максимальну свободу в її образотворенні. Вони досить прості в технічному плані, тому діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Також такі техніки дають дітям унікальні можливості для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок.

Нетрадиційні техніки малювання відкривають широкі можливості для розвитку уяви і творчих здібностей дітей.

Нетрадиційні техніки малювання

Ø ПАЛЬЧИКИ – ПЕНЗЛІ

Під рукою немає пензля? Байдуже. Один палець вмочи в червону фарбу, другий – у синю, третій – у жовту. Чим це не пензлі?

Ø ДРУК ВІД РУКИ

Вмочимо усю долоню (або її частину) у фарбу і залишимо на папері відбиток. А можна «розфарбувати» долоню в різні кольори. Фарби не лише бачимо, а й відчуваємо! До відбитку долоні можна додати відбиток одного чи двох пальців у різних комбінаціях. А відбиток від однієї долоні (без пальців) схожий на чиєсь обличчя. Хто це? Візьмемо пензлик або фломастери і домалюємо потрібні деталі.

Ø ШТАМП, ШТЕМПЕЛЬ

Ця техніка дає змогу зображувати один і той самий предмет багато разів, складаючи з його відбитків композиції, прикрашаючи ними запрошення, листівки, серветки, сукні тощо.

Штampi, штемпелі виготовити нескладно. Потрібно взяти гумку, намалювати на торці задуманий малюнок і зрізати все зайве. Замість гумки можна використати цупкий поролон, картон, або звичайну картоплю.

Можна використовувати штampi з геометричними формами.

Старші дошкільники здатні складати більш складні композиції, домальовуючи до відбитків потрібні деталі.

Ø ПЛЯМОГРАФІЯ

Ігри з плямами допомагають розвивати окомір, координацію і силу руху, фантазію і уяву. Візьмемо трубочку для коктейлю і обережно подмухаємо на краплину... Побігла вона вгору, залишаючи за собою ще одну пляму іншого кольору. Нехай зіллються. На що схожі сліди від них?

Ø КОЛЬОРОВІ НИТОЧКИ

Візьміть нитки завдовжки 25 – 30 см, розфарбуйте їх різними кольорами. Викладіть – за бажанням – на одній зі сторін складеного навпіл аркуша. Кінці ниток виведіть назовні. Складіть половинки аркуша, притисніть їх один до одного, розгладьте. Потім, не прибираючи долоні з аркуша, обережно витягуйте нитку за іншою. Розгорніть аркуш. Що бачите?

Ø ТАМПОНУВАННЯ

Зробити тампон із марлі(його можна замінити шматочком поролону). Штемпельна подушка буде за палітру. Набрати фарби і легким дотиком до паперу намалювати щось пухнасте, легке, прозоре.

Ø НАБРИЗК

Суть техніки – у розбризуванні краплини за допомогою спеціального пристосування. Можна використати зубну щітку та стеку. Зубною щіткою у лівій рці наберемо трохи фарби, а стекою будемо проводити по щетинках швидкими рухами до себе. Бризки полетять тільки на папір. Тому краще починати засвоювати цю техніку влітку на прогулянці.

Ø МАЛЮВАННЯ НА ЗІМ'ЯТОМУ ПАПЕРУ

Особливість цієї техніки полягає в тому, що в місцях згинів паперу (там, де порушується його структура) фарба під час зафарбовування є інтенсивнішою, темнішою – це називається ефектом мозаїки. Малювання на зім'ятому паперу дуже просто. У старших групах діти можуть підготувати полотно самостійно.

Ø МОНОТОПІЯ

Потрібна гуаш різних кольорів і зігнутий навпіл аркуш паперу. Намалюємо половину круга на праві від згину стороні аркуша. А ліву сторону притиснемо (до правої) і розгладимо. Відкриємо аркуш.. Що бачимо? М'яч? А може сонце? Тоді домалюємо промені. Спочатку цю техніку можна використовувати як вправу для розвитку фантазії, уяви, почуття кольору і форми. Нанесемо яскраві плями на одну половину аркуша, притиснемо до неї другу, ретельно розгладимо і розгорнемо. Що вийшло?

Ø МАЛЮВАННЯ НА ВОЛОГОМУ ПАПЕРУ

Для малювання знадобляться волога серветка та склянка з водою. Умочимо папір у воду та покладемо на вологу серветку (щоб папір не

висихав). Візьмемо акварельну крейду і намалюємо все, що забажаємо. Опанувати цю техніку можна вже в молодшій групі.

Ø ГРАТТАЖ

Сутність цієї техніки – у видряпуванні. Нанесемо кольорове тло аквареллю і підсушимо папір. Потім затремо його воском, парафіном або звичайною свічкою. Візьмемо пензлик, вмочимо його в туш і поводимо ним по шматочку мила. Цією сумішшю покриваємо парафіновий аркуш. А тепер візьмемо загострену паличку і почнемо видряпувати малюнок.

Ø МАЛЮВАННЯ ВОСКОВИМИ КРЕЙДОЧКАМА АБО СВІЧКОЮ

Такий спосіб здавна використовували народні майстри для розпису яєць. Суть його в тому, що фарба скочується з поверхні, по якій провели восковою крейдою чи свічкою. Беремо пензлик або великий тампон із фарбою, проводимо по паперу – на кольоровому тлі з'являється малюнок. Знадобляться фарба, пензлики чи тампони, воскова крейда чи тоненькі свічки. Така техніка малювання свічкою називається «Сліпим малюванням».

Ø МОНОТОПІЯ

Відбитки листя різного розміру, форми. Назбирати листочків, нанести на них фарбу від середини до країв листочка. Покласти на білий аркуш паперу і добре притиснути.

Ø МАЛЮВАННЯ ЗУБНОЮ ЩІТКОЮ

Для малювання зубною щіткою потрібна густа, напівсуха гуаш фарба. Зубну щітку потрібно вмочити у фарбу. Доторкнутися до аркуша паперу потрібно всім ворсом, щоб від кожної ворсинки залишився слід.

Ø МАЛЮВАННЯ ПОРОЛОНОМ

Вмочаємо шматочок поролону у фарбу й малюємо методом примакування. Дуже добре малювати пухнастих звірів, сніг, сніговита, а можна легко зафарбувати тон.

Ø МАЛЮВАННЯ МАНКОЮ

Для того, щоб здійснити це малювання необхідно нанести контури малюнка, після чого покрити його клеєм ПВА і посипати манкою.

Нетрадиційні техніки малювання дають дитині можливість дивуватися і радіти навколишньому світу.

Нетрадиційні техніки ліплення

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТЕХНІК

Як і інші види образотворчої діяльності, ліплення сприяє формуванню естетичного смаку, розвиває почуття прекрасного, сприяє розвитку зорового сприйняття, пам'яті, образного мислення, умінь та навичок, які необхідні для успішного навчання в школі.

«...В образотворчому мистецтві ліплення відіграє таку ж роль, як і арифметика в математичних науках, - наголошував скульптор І.Я. Гінзбург, - вона дає уявлення про предмет як такий.

Малюючи, ми зображуємо предмет дещо відносно. Часто його сутність і головний сенс губляться. Правильне співвідношення частин, відмінність головного від другорядного – усе це чітко виражається при ліпленні предмета».

Створення дитиною навіть найпростіших скульптур – творчий процес.

Специфіка ліплення визначається матеріалами.

Викликаючи інтерес до ліплення, вихователь, крім традиційних матеріалів для ліплення, повинен використовувати нетрадиційні. Це сприяє не лише підвищенню зацікавленості, а й розвиває та пробуджує творчий потенціал дитини. У ліпленні дитина може виразити власне ставлення до побаченого та внести певний настрій у свою роботу.

Ø ТІСТО

Фігурки та прикраси з тіста захоптиві й прості в виконанні. Тісто можна виготовити за різними рецептами.

Муле – патат

Муле патат – це еластична, приємна на дотик речовина, з якої любляють ліпити як малюки, так і дорослі.

Солоне тісто

Хлібне тісто

Тісто з кави та кукурудзяної крупи

Тісто, яке не треба випікати

Оцтове тісто

Їстівні види тіста

Тісто для кексів та домашнього печива

Тісто для глазури

Тісто з арахісового масла й меду

Пряне тісто

Ø ТИРСА

Для ліплення з тирси необхідно взяти таке: 1 чашка клею для шпалер, 2 чашки тирси, 0,5 чашки води.

Просіюють тирсу, щоб не було гілочок, сміття, кори. Змішують компоненти, додають води стільки, щоб суміш можна було замісити і надати їй форму, засипати декілька жмень тирси і все перемішати.

Ø ПІСОК

Клей для шпалер змішують із водою. Додають пісок, аби суміш була схожою на глину. Що дрібніший пісок, то кращою буде поверхня виробу. Сохнуть такі роботи 2 – 3 дні. Потім можна розфарбувати гуашшю та вкрити лаком.

Ø МАШЕ

Маше виготовляється із найрізноманітніших матеріалів. Його можна використовувати для виготовлення скульптурних фігурок, біжутерії, різних іграшкових площок, дисків тощо. Для деяких виробів із маше потрібна форма (її обклеюють), інші можна виліпити руками, працюючи з маше, як із глиною.

Маше з ватних кульок

Маше з мила

Ø ПАП'Є – МАШЕ

Звичайне пап'є – маше

Будь-яке пап'є-маше складається з двох компонентів: паперу та клейстеру.

Пап'є-маше з крепового паперу

Для роботи потрібні 1 чашка борошна, 0,5 чашки солі, 3,5 чашки змоченого у воді крепового паперу, декілька крапель ванілінової есенції.

Пап'є – маше з папіросного паперу

Для роботи слід взяти паперові серветки, білий клей ПВА, рідкий крохмаль.

Як бачите, навколо нас є багато нетрадиційних матеріалів для ліплення, використання яких розширить кругозір дитини про навколишнє та залишить інтерес до ліплення надовго.

Отже, робочим матеріалом для ліплення може бути як глина та пластилін, так і будь-які інші матеріали.

Нетрадиційні паперові техніки

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПАПЕРОВИХ ТЕХНІК

Творча активність, яку проявляють діти, працюючи з папером, їхня зацікавленість цим процесом та успішність допомагають їм виразити своє ставлення до навколишнього світу.

Займаючись паперовою пластикою, діти поглиблюють свої знання з різних технік конструювання з паперу, у них розвивається технічне мислення, творча ініціатива та конструкторські здібності; вони вчаться отримувати та розвивати початкові технічні уміння та навички. Розвиток дитини як творчої особистості визначає актуальність вивчення паперових технік.

Діти за своєю природою – винахідники й творці. Завдяки заняттям паперовою пластикою вони отримують можливість вибору. Вони можуть разом із вихователем виконати роботу відповідно до рекомендацій або ж проявити винахідливість та уяву і комбінувати деталі паперу зовсім іншим, незвичайним способом.

Заняття паперовою пластикою потрібно для психічного і фізичного розвитку дитини, вони створюють умови для стимулювання дитячої активності. Заняття паперовою пластикою розвивають здібності дитини.

Перш за все відома техніка паперової пластики – це оригамі. Оригамі – це мистецтво складання моделей з паперу. Свою назву воно отримало від японських слів «ори» - складати та «гамі» - папір.

Під час роботи з папером, разом із згортанням використовується й інша техніка паперової пластики – вирізування. Зроблені таким чином конструкції японською звучать як «кірігамі», тобто «розрізаний папір». Це ще одна незвичайна техніка паперової пластики. З цим мистецтвом знайома чи не кожна людина, адже всі вирізували в дитинстві сніжинки. Тож сутність кірігамі є вирізування та конструювання з паперу найрізноманітніших фігур. Окрім кірігамі та ори гамі, існує кірікомі ори гамі – тобто складання паперу з використанням надрізів.

Ще однією з технік паперової пластики, яка заслуговує на увагу є паперокручення. Англійською цей вид пластики називається квілінг, що в перекладі означає пташине гніздо. Квілінг – це ще мистецтво виготовлення квітів з паперових стрічок, що безумовно зацікавить дошкільників.

Нетрадиційна аплікація айріс-фолдінг (райдужна оболонка) – техніка складання смужок кольорового паперу у вигляді закрученої спіралі. Ця техніка прийшла до нас з Голландії. Заняття з айріс-фолдінг, окрім творчого розвитку, сприяють формуванню математичних уявлень. Діти ознайомлюються з назвами та ознаками найпростіших геометричних форм, отримують уявлення про просторове розміщення предметів та їх частин

(ліворуч, праворуч, у кутку, в центрі тощо і величин). У процесі занять розвиваються почуття кольору, ритму, симетрії і на цій основі формується художній смак.

Висновки до I розділу

Готовність до школи в сучасних умовах розглядається, перш за все, як готовність до навчання в школі (навчальної діяльності). Цей підхід обґрунтований поглядом на проблему з боку періодизації психічного розвитку дитини і зміни її провідних видів діяльності. Проблема психологічної готовності до навчання в школі має свою конкретизацію, як проблема зміни провідних видів діяльності, тобто перехід від сюжетно-рольових ігор до навчальної діяльності. Такий підхід є актуальним і значимим, однак готовність до навчальної діяльності не охоплює цілком феномена готовності до школи.

Узагальнюючи вищесказане, слід звернути увагу на те, що перехід дитини до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення. Тому є важливим дотримуватися принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Вихователю дуже важливо знати, як діти засвоюють визначені освітньою програмою певні знання, навички та вміння. Відповідь отримується за допомогою аналізу кожного заняття, відзначаючи, хто добре справляється із завданням, які труднощі відчувають деякі діти, яка допомога їм буде потрібна, хто не справляється з роботою. Для того щоб провести такий аналіз, вихователь уважно стежить за роботою дітей на занятті, а потім переглядає готові зображення. Записи після кожного заняття допоможуть проаналізувати результати по кварталах (порівнюються програма, щоденникові записи і роботи дітей), а потім і за рік.

Критерій засвоєння дітьми знань, навичок і вмінь – виконання ними вимог програми з таких напрямів: діти опанували прийомами зображення предмета - передачею форми в малюнку, ліпленні, аплікації; навчилися малювати предмети прямокутної форми; як передають величину і будову предмета (розташування частин по відношенню один до одного) тощо.

Оцінюється і рівень оволодіння технічними навичками і вміннями: чи вміють зафарбовувати зображення злитими рухами пензля зверху вниз або зліва направо, не водячи пензлем туди-назад, не виходячи за межі контуру.

Слід зауважити, що важливим є не тільки техніка виконання, а й естетична сторона запропонованого дітям завдання. Комплексне використання психолого-педагогічних умов сприяє підвищенню ефективності художньо-естетичного виховання та педагогіки художньо-естетичних художніх потреб дітей та їх цілісному духовному розвитку і сприяє розвитку образотворчої компетентності.

Тому педагог, готуючи дитину до школи у будь якому разі повинен поважати вибір дитини, адже кожна дитина має право на власне бачення світу та його відтворення у власній роботі. Щоб цей процес був ефективний вихователю слід використовувати інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності дітей, що дасть змогу сформувати образотворчу складову готовості дитини до навчання в школі.

РОЗДІЛ II ЕКСПЕРИМЕНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО ЯК УМОВИ УСПІШНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ

2.1. Визначення рівня готовності дітей 6-го року життя до школи.

Експериментальне дослідження проводилось на базі Лебединського ДНЗ (ясла-садок) «Ромашка» протягом 2018-2019 навчального року.

Мета констатувального експерименту: визначити рівень готовності дітей 6-го року життя до школи.

Завдання констатувального експерименту:

1. Підібрати методи (методики) обстеження готовності дітей 6-го року життя до навчання в школі.
2. Визначити рівень готовності дітей 6-го року життя до школи за різними компонентами.
3. Зробити кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

У констатувальному етапі дослідження брали участь 40 дітей 6-го року життя (у подальшому розділених на експериментальну (ЕГ – 20 дітей) та контрольну (КГ – 20 дітей) групи).

У ході дослідження ми спостерігали за роботою, яка проводилась у старших групах з підготовки дітей до шкільного навчання, а також аналізували плани роботи вихователів з метою з'ясувати, яким чином планується і проводиться робота з підготовки дітей до школи, у яких формах це відбувається та виявляли використання інноваційних підходів у плануванні роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Відповідно до програми, за якою здійснюється організація освітнього процесу в ЗДО, використання інноваційних підходів до організації та планування образотворчої діяльності здійснюється вкрай рідко. В

основному вихователі організують образотворчу діяльність дітей за допомогою традиційних методів та підходів, що в деякій мірі обмежує творчий потенціал дітей та впливає на формування успішної готовності до школи.

Спостереження за образотворчою діяльністю дітей, показало, що дітям старшого дошкільного віку дуже подобається коли заняття проходить в цікавій, нестандартній формі. Діти більш зацікавлені, активніші, швидше вникають в хід роботи. Однак, організація занять з образотворчої діяльності побудована таким чином, що дітям рідко пропонується щось нове, незвичне. Майже весь час вихователі працюють використовуючи традиційну методику організації образотворчої діяльності, акцентуючи увагу на інтелектуальний і пізнавальний розвиток дитини. Сьогодні більше батьків, вихователів та вчителів зацікавлені у тому, щоб дитина добре читала, писала, рахувала, забуваючи про те, що саме творчість дозволяє дитині розвиватися відповідно до своїх вікових і індивідуальних особливостей. В свою чергу, правильне керівництво образотворчою діяльністю з боку вихователів і батьків сприятиме підготовці дітей до школи. Ще однією проблемою закладів дошкільної освіти є недостатнє забезпечення якісними матеріалами зображувальної діяльності, що також звужує можливість використання інноваційних підходів та методик в організації як самостійної художньої діяльності дітей так і діяльності безпосередньо на заняттях.

Для отримання більш поглиблених даних ми провели опитування вихователів старших груп. Вихователям було запропоновано відповісти на низку запитань (додаток А). За результатами проведеного опитування, 100% вихователів позитивно ставляться до використання інноваційних підходів під час організації освітнього процесу, а також зазначають, що труднощів при використанні інноваційних підходів організації образотворчої діяльності не має, основною проблемою 80% з них

вважають недостатню кількість якісного матеріалу для організації як занять з образотворчої діяльності, так і самостійної художньої діяльності. 50% опитуваних наголошують на тому, що за умови постійного систематичного використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності, звичайно, підвищиться рівень готовності до шкільного навчання і не тільки на розвиток дрібної моторики рук, а буде здійснюватись відповідний вплив на емоційну сферу, оскільки образотворча діяльність є основою розвитку творчості, що є одним з пріоритетних завдань розвитку дітей дошкільного віку. 100% вихователів відмітили велике емоційне задоволення дошкільників від занять з образотворчої діяльності з використанням нетрадиційних технік образотворення, а також дисциплінуючий характер даних занять, адже дітям настільки цікаво створювати знайомі образи нестандартними способами та засобами.

Крім вихователів активну роботу з старшими дошкільниками проводить психолог дошкільного закладу, яка включає наступні напрямки:

- діагностична робота (тестування дітей, вивчення самооцінки, визначення рівня психологічної готовності дошкільника до навчання відповідно до кожного компонента, поведінка дитини в колективі однолітків);
- складання загальної відомості готовності дітей до школи з метою визначення рівня сформованості різних психічних функцій;
- поглиблене обстеження дітей з низькими показниками за результатами попереднього діагностування з метою розгляду методів подальшої роботи з дітьми, що потребують індивідуальної уваги;
- повторна діагностика та складання психолого-педагогічних характеристик до школи з метою визначення психологічної готовності дітей до школи після комплексу розвивальної та корекційної роботи;
- контроль за адаптацією першокласників до школи (відвідування уроків та занять у групах продовженого дня, спостереження за

мікрокліматом в класному колективі, стилем спілкування з учителем і один з одним, анкетування батьків вихованців);

– постійне консультування батьків та вихователів щодо підвищення рівня готовності до шкільного навчання та впливу тих чи інших методів навчання і виховання дітей старшого дошкільного віку на психічний розвиток.

Згідно з метою констатувального етапу експерименту, ми дібрали блок методик для визначення готовності дошкільників до навчання в школі:

1. Тест Керна-Ірасека на визначення психомоторного розвитку.
2. Методика оцінювання емоційного ставлення до школи «Кому що пасує» (діагностика емоційної готовності до школи).
3. Методика визначення домінування пізнавального або ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини «Іграшка чи казка» (визначення мотиваційної готовності до школи).

Перед початком тестування ми налагодили позитивний емоційний контакт з дітьми, що дало нам змогу зняти тривожність, хвилювання. Для цього застосовували бесіду, у якій використовувались різноманітні прості запитання (наприклад: «Чи подобається тобі в дитячому садку?», «Хто твій найкращий друг?»). За допомогою цих запитань ми також познайомились ближче з дітьми, отримали певні уявлення про дитячий колектив та взаємини в ньому.

З метою дослідження сформованості функцій, необхідних для навчання у школі: розвиток мовлення, розумовий розвиток, навички образотворчої діяльності, рівень вольової організації дитини, розвиток дрібних м'язів кисті руки, необхідних для становлення навичок письма, уміння виконувати навчальне завдання, дитині були запропоновані завдання: малювання фігури людини за уявленням, графічне копіювання

написаної фрази і крапок у певному просторовому положенні (тест Керна-Грасека).

Час на виконання завдання дитиною не обмежувався, заборонялося також допомагати дитині.

Оцінювання результатів за трьома завданнями відбувалось наступним чином.

Завдання 1: *1 бал* – намальована фігура має голову, тулуб, кінцівки. Голову з тулубом з'єднує шия (не повинна бути більшою, ніж тулуб). На голові повинно бути волосся (можливо капелюх або шапка), вуха. На обличчі очі, ніс, рот. Верхні кінцівки повинні закінчуватися кистю з п'ятьма пальцями. Повинні бути відтворені деталі чоловічого одягу; *2 бали* – виконання всіх вимог, як під час оцінювання в *1 бал*. Можлива відсутність трьох деталей – шиї, волосся, пальців рук, – але неприпустима відсутність якої-небудь частини обличчя; *3 бали* – малюнок нечіткий, у фігури є голова, тулуб, руки, ноги, які намальовані двома лініями. Відсутніми є шия, вуха, волосся, одяг, пальці на руках, ступні ніг; *4 бали* – карлючки.

Завдання 2: *1 бал* – перемальовану дитиною фразу можна прочитати. Букви є більшими за зразок не більше, ніж у два рази, та утворюють три слова. Рядок відхилений від прямої лінії не більше, ніж на 30 градусів; *2 бали* – речення можна прочитати. Букви за розміром є близькими до зразка, стрункність букв є необов'язковою; *3 бали* – букви повинні бути розділені не менше ніж на дві групи, зі зразком схожі хоча б дві букви. Вся група букв хоча б віддалено нагадує письмо; *4 бали* – карлючки.

Завдання 3: *1 бал* – точне відтворення зразка. Намальовані крапки, а не кружечки. Дотримана симетрія фігури по горизонталі і вертикалі. Може бути будь-яке зменшення фігур, збільшення є можливим не більше, ніж удвічі; *2 бали* – можливим є незначне порушення симетрії: одна крапка може знаходитись за межами стовпця або рядка. Припустимим є

зображення кружечків замість крапочок; 3 бали – група крапок віддалено нагадує зразок. Можливим є порушення симетрії всієї фігури. Зберігається подоба п'ятикутника, переверненого нагору або вниз вершиною. Розмір і кількість крапок є несуттєвими; 4 бали – карлючки.

Сума результатів виконання окремих завдань є загальним результатом дослідження з цього тесту. Дитина, що отримала за виконання всіх завдань від 3 до 5 балів, оцінюється за рівнем психомоторного розвитку зрілою, тобто готовою до школи.

6 – 8 балів – середній рівень готовності до школи, так званий «той, який зріє». У цьому випадку можна робити сприятливий прогноз.

9 і більше балів – рівень готовності низький.

Загальні результати за тестом «Керна-Ірасека» представимо у вигляді таблиць 2.1 і 2.2

Таблиця 2.1

Результати тесту «Керна-Ірасека» в експериментальній групі

№	Ім'я дитини	Бали	Рівень психомоторного розвитку
1.	Анна А.	3	Високий
2.	Олексій Б.	8	Середній
3.	Настя Б.	9	Низький
4.	Максим В.	10	Низький
5.	Максим Г.	5	Високий
6.	Андрій Г.	9	Низький
7.	Софія Д.	9	Низький
8.	Людмила К.	8	Середній
9.	Діана К.	9	Низький
10.	Надя К.	7	Середній

11.	Ліза Л.	8	Середній
12.	Діма Д.	8	Середній
13.	Олеся М.	5	Високий
14.	Андрій П.	8	Середній
15.	Денис Р.	11	Низький
16.	Роман С.	10	Низький
17.	Коля С.	6	Середній
18.	Станіслав С.	9	Низький
19.	Антон Т.	10	Низький
20.	Миколка Т.	9	Низький

Аналіз результатів за тестом «Керна-Ірасека», проведеного в експериментальній групі свідчить про те, що високий рівень готовності до школи за показником психомоторного розвитку дитини було виявлено у 15% дітей (3 дитини – Анна А., Максим Г., Олеся М.), які повністю виконали завдання тесту і отримали від 3 до 5 балів, і були оцінені за рівнем психомоторного розвитку зрілими, тобто готовими до навчання у школі. Середній рівень готовності до школи за психомоторним розвитком було виявлено у 35 % дітей (7 дітей – Надя К., Ліза Л., Андрій П., Коля С. та ін.). Відповідно низький рівень було виявлено у 50% дітей (10 дітей – Миколка Т., Антон Т., Станіслав С., Роман С. та ін.).

Таблиця 2.2

Результати тесту «Керна-Ірасека» у контрольній групі

№	Ім'я дитини	Бали	Рівень психомоторного розвитку
1.	Юля А.	4	Високий
2.	Даніїл Б.	8	Середній

3.	Денис В.	9	Низький
4.	Микола В.	9	Низький
5.	Ян Г.	10	Низький
6.	Ігор Г.	8	Середній
7.	Христина Г.	4	Високий
8.	Діма Д.	10	Низький
9.	Аня Д.	9	Низький
10.	Віка З.	8	Середній
11.	Мілена З.	9	Низький
12.	Вася К.	8	Середній
13.	Софія М.	8	Середній
14.	Богдана М.	7	Середній
15.	Олександра М.	5	Високий
16.	Настя П.	6	Середній
17.	Денис Р.	10	Низький
18.	Наталка С.	9	Низький
19.	Андрій Ф.	6	Середній
20.	Віка Ф.	9	Низький
21.	Яна Я.	10	Низький
22.	Антон Я.	10	Низький

Аналіз результатів за тестом «Керна-Ірасека», проведеного в контрольній групі свідчить про те, що високий рівень готовності до школи за показником психомоторного розвитку дитини було виявлено, у 14% дітей (3 дитини – Юля А., Христина Г., Олександра М.). Майже такий самий показник спостерігався і в експериментальній групі (15%). Ці діти отримали від 4 до 5 балів. Середній рівень готовності до школи за психомоторним розвитком було виявлено у 36 % дітей (8 дітей – Данііл Б.,

Ігор Г., Віка З., Вася К. та ін.). До низького рівня було віднесено 50% дітей (11 дітей – Антон Я., Яна Я., Віка Ф. та ін.).

Наведемо приклади декількох протоколів обстеження дітей за тестом «Керна-Ірасека».

Ім'я: Аня А. (ЕГ).

Вік: 5 років 5 місяців.

Дитина на тест була налаштована позитивно. Відчувалося бажання виконати ще невідоме завдання. Настанова щодо малювання фігури людини не викликала в дівчинки додаткових запитань. Завдання виконувала з інтересом, спокійно.

Із вправою впоралась.

Завдання № 3 виконала добре. Ускладнень не виникло.

Під час роботи Аня почувала себе спокійно, упевнено.

Результат тесту: відмінні – 3 бали – високий рівень.

Ім'я: Христина Г. (КГ).

Вік: 5 років 7 місяців.

На тест дитина була налаштована позитивно. Завдання малювати людську фігуру не викликало ускладнень.

Під час виконання інших вправ дитина почувала себе спокійно, виявляла зацікавленість.

Результат тесту: відмінні – 4 бали – високий рівень.

Порівняльний аналіз рівнів готовності до школи за показником психомоторного розвитку в обох групах виявився фактично однаковим, що свідчить про те, що в цих групах проводиться однакова робота з підготовки дітей до школи.

У цілому результати за тестом «Керна-Ірасека» дали нам уявлення про рівень психічного розвитку дітей, а саме про моторику, сприйняття безпосереднього впливу в даний момент на органи відчуття предметів і

явищ реального світу, про мислення, цілеспрямовану діяльність і соціальний розвиток.

З метою виявлення емоційного ставлення дитини до школи ми провели тест «Кому що пасує?». Дитині запропонували пограти в таку гру: «Перед тобою лежать картки з парами слів, наприклад, «великий – маленький», а ти повинен сказати, кому більше пасує кожне з них – школяреві або дошкільникові. Якщо школяреві, то покладеш цю картку у портфель, якщо дошкільникові – у скриньку з іграшками».

Дітям пропонувалися такі пари слів із прикметниками-антонімами: великий – маленький; дорослий – дитячий; веселий – сумний; швидкий – повільний; чистий – брудний; солодкий – гіркий; гладкий – колючий; хворий – здоровий; теплий – холодний; активний – пасивний; добрий – злий; сміливий – боязкий; бадьорий – втомлений; сильний – слабкий; світлий – темний.

Загальне позитивне ставлення до процесу навчання в школі оцінюється за переважною кількістю прикметників з позитивним емоційним забарвленням, які дитина співвіднесла із навчальною, шкільною діяльністю.

Якщо дитина віднесла 9 і більше прикметників до школи, це свідчить про високий рівень загального позитивного ставлення до школи.

5-8 прикметників – у дитини середній рівень позитивного емоційного ставлення до навчальної, шкільної діяльності.

Менше 5 – дитина віддає перевагу прикметникам, що позитивно характеризують дошкільника, а отже негативно ставиться до шкільного навчання. Це свідчить про низький рівень емоційного ставлення до школи.

Наведемо приклади відповідей дітей.

Им'я: Микола В. (КГ).

Вік: 5 років 4 місяців.

У портфель поклав лише 4 картки з позитивним емоційним забарвленням (веселий, великий, дорослий, здоровий). Решта прикметників позитивного забарвлення була віднесена до дошкільника і складена у скриньку з іграшками.

Результат тесту: 4 бали – низький рівень емоційного ставлення до школи, переважає негативне емоційне ставлення до школи.

Ім'я: Надя К. (ЕГ).

Вік: 5 років 6 місяців.

У портфель поклала 7 карток з позитивним емоційним забарвленням (великий, здоровий, сміливий, активний, дорослий, веселий, бадьорий).

Результат тесту: 7 балів – середній рівень емоційного ставлення до школи. Дитина майже на однаковому рівні оцінила позитивними характеристиками як школяра, так і дошкільника.

Ім'я: Станіслав С. (ЕГ).

Вік: 5 років 6 місяців.

У портфель поклав 9 карток з позитивним емоційним забарвленням (дорослий, світлий, добрий, чистий, швидкий, бадьорий, веселий, великий, здоровий). Решта прикметників позитивного забарвлення була віднесена до дошкільника і складена у скриньку з іграшками.

Результат тесту: 9 балів – високий рівень емоційного ставлення до школи, переважає позитивне емоційне ставлення до навчальної, шкільної діяльності.

Отримані відповіді дітей ЕГ та КГ за тестом «Кому що пасує?» подані у додатку В.

Загальні результати за тестом «Кому що пасує?» представимо у вигляді таблиць 2.3 і 2.4.

Таблиця 2.3

Результати тесту «Кому що пасує?» в експериментальній групі

№	Ім'я дитини	Кількість віднесених карток	Рівень позитивного ставлення
1.	Анна А.	8	Середній
2.	Олексій Б.	8	Середній
3.	Настя Б.	4	Низький
4.	Максим В.	9	Високий
5.	Максим Г.	4	Низький
6.	Андрій Г.	5	Середній
7.	Софія Д.	4	Низький
8.	Людмила К.	9	Високий
9.	Діана К.	4	Низький
10.	Надя К.	7	Середній
11.	Ліза Л.	7	Середній
12.	Діма Д.	6	Середній
13.	Олеся М.	4	Низький
14.	Андрій П.	7	Середній
15.	Денис Р.	4	Низький
16.	Роман С.	8	Середній
17.	Коля С.	4	Низький
18.	Станіслав С.	9	Високий
19.	Антон Т.	8	Середній
20.	Миколка Т.	4	Низький

Аналіз результатів за тесту «Кому що пасує?» в експериментальній групі свідчить про те що, високий рівень позитивного емоційного ставлення до школи отримали 15% дітей (3 дітей – Максим В., Людмила К., Станіслав С.). До середнього рівня позитивного емоційного ставлення до навчальної, шкільної діяльності було віднесено 45 % дітей (9 дітей –

Роман С., Діма Д., Ліза Л. та ін.). Відповідно до низького рівня емоційного ставлення до школи було віднесено 40% дітей (8 дітей – Настя Б., Коля С., Миколка Т. та ін.).

Таблиця 2.4

Результати тесту «Кому що пасує?» у контрольній групі

№	Ім'я дитини	Кількість віднесених карток	Рівень позитивного ставлення
1.	Юля А.	9	Високий
2.	Даніїл Б.	8	Середній
3.	Денис В.	4	Низький
4.	Микола В.	4	Низький
5.	Ян Г.	3	Низький
6.	Ігор Г.	9	Високий
7.	Христина Г.	10	Високий
8.	Діма Д.	4	Низький
9.	Аня Д.	4	Низький
10.	Віка З.	7	Середній
11.	Мілена З.	4	Низький
12.	Вася К.	8	Середній
13.	Софія М.	8	Середній
14.	Богдана М.	7	Середній
15.	Олександра М.	9	Високий
16.	Настя П.	8	Середній
17.	Денис Р.	4	Низький
18.	Наталка С.	4	Низький
19.	Андрій Ф.	8	Середній
20.	Віка Ф.	4	Низький

21.	Яна Я.	8	Середній
22.	Антон Я.	4	Низький

За результатами проведеного тесту «Кому що пасує» у контрольній групі ми отримали наступні результати: високий рівень позитивного ставлення до школи отримало 18% дітей (4 дітей – Юля А., Ігор Г., Олександра М., Христина Г.), середній рівень 36% дітей (8 дітей – Данііл Б., Віка З., Вася К., Софія М., Богдана М., та ін.), та низький рівень – 46% дітей (10 дітей – Денис В., Микола В., Ян Г., Діма Д., Аня Д. та ін.).

Слід сказати, що в обох групах виявлено досить незначний показник високого рівня позитивного емоційного ставлення до школи. Лише 15% дітей експериментальної і 18% дітей контрольної групи були віднесені до високого рівня і яких можна по праву вважали готовими до шкільного навчання за емоційним компонентом. Усі діти, віднесені до високого рівня.

З метою виявлення домінування пізнавального або ігрового мотивів у мотиваційній сфері дитини ми використали тест «Іграшка чи казка», запропонований у посібнику Н. Чуб «Комплексні тести готовності дитини до школи» [69]. Для цього ми заздалегідь підібрали не надто привабливі іграшки та розташували їх на столику. Кожній дитині пропонувалося протягом хвилини розглянути іграшки. Потім малюка просили підійти ближче до себе і пропонували послухати казку. Для читання обрали казку В. Сухомлинського «Легенда про золоте зернятко істини», яку дитина раніше не чула і яка є цікавою для дітей дошкільного віку. На найцікавішому місці читання казки припинялося і в дитини запитували, чого їй в цей момент хочеться найбільше – пограти з виставленими на столі іграшками чи дослухати казку до кінця.

На основі вибору дітей, ми виокремили три їх групи.

До першої групи (високий рівень) віднесли тих дітей, у яких переважає пізнавальний інтерес. Діти цієї групи обирали послухати продовження казки.

Діти, яких віднесли до другої групи (середній рівень) бажали погратися з іграшками, проте все ж їх цікавив кінець казки. Це діти зі слабкою пізнавальною потребою.

Діти третьої групи (низький рівень) не бажали слухати казку, тобто вирішили гратися з іграшками, проте їхня гра носила, як правило, маніпулятивний характер.

Відповідно кожному групі ми зіставили з рівнем мотиваційної готовності. Високий рівень отримали діти першої групи, середній – другої, низький – діти, які увійшли до третьої групи. Отримані результати за тестом «Іграшка або казка» в експериментальній та контрольній групах представлені у таблицях 2.5 і 2.6.

Таблиця 2.5

Результати тесту «Іграшка або казка» в експериментальній групі

№	Ім'я дитини	№ групи	Домінування пізнавального чи ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини
1.	Анна А.	2	Середній
2.	Олексій Б.	2	Середній
3.	Настя Б.	3	Низький
4.	Максим В.	1	Високий
5.	Максим Г.	3	Низький
6.	Андрій Г.	2	Середній
7.	Софія Д.	3	Низький
8.	Людмила К.	1	Високий
9.	Діана К.	2	Середній
10.	Надя К.	2	Середній

11.	Ліза Л.	1	Високий
12.	Діма Д.	2	Середній
13.	Олеся М.	3	Низький
14.	Андрій П.	2	Середній
15.	Денис Р.	3	Низький
16.	Роман С.	2	Середній
17.	Коля С.	3	Низький
18.	Станіслав С.	1	Високий
19.	Антон Т.	2	Середній
20.	Миколка Т.	3	Низький

Аналіз результатів проведеного тесту «Іграшка або казка» в ЕГ свідчить про те що, високий рівень мотиваційної готовності до навчання в школі отримали 4 дітей , середній – 9, низький – 7.

Таблиця 2.6

Результати тесту «Іграшка або казка» в контрольній групі

№	Ім'я дитини	№ групи	Домінування пізнавального чи ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини
1.	Юля А.	1	Високий
2.	Даніїл Б.	2	Середній
3.	Денис В.	3	Низький
4.	Микола В.	2	Середній
5.	Ян Г.	3	Низький
6.	Ігор Г.	1	Високий
7.	Христина Г.	1	Високий
8.	Діма Д.	3	Низький

9.	Аня Д.	2	Середній
10.	Віка З.	2	Середній
11.	Мілена З.	3	Низький
12.	Вася К.	2	Середній
13.	Софія М.	2	Середній
14.	Богдана М.	2	Середній
15.	Олександра М.	1	Високий
16.	Настя П.	2	Середній
17.	Денис Р.	3	Низький
18.	Наталка С.	3	Низький
19.	Андрій Ф.	2	Середній
20.	Віка Ф.	3	Низький
21.	Яна Я.	2	Середній
22.	Антон Я.	3	Низький

Аналіз результатів за тестом «Іграшка або казка» в КГ свідчить про те що, високий рівень мотиваційної готовності до навчання в школі отримали 4 дітей, середній – 10, низький – 8.

За результатами проведеного тесту «Іграшка або казка» ми отримали наступні результати: до високого рівня мотиваційної готовності віднесено 20% дітей ЕГ (4 дітей – Максим В., Людмила К., Ліза Л., Станіслав С.) та 18% дітей КГ (4 дитини – Юля А., Ігор Г., Христина Г., Олександра М.). До середнього рівня віднесено 45% дітей ЕГ (9 дітей – Анна А., Олексій Б., Андрій Г., Діана К., Надя К. та ін.) та 45% дітей КГ (Даніїл Б., Микола В., Аня Д., Віка З. та ін.). Відповідно до низького рівня мотиваційної готовності до шкільного навчання було віднесено 35% дітей ЕГ (7 дітей – Настя Б., Максим Г., Софія Д., Олеся М., Денис Р., Коля С., Миколка Т.) та

36% дітей КГ (8 дітей – Денис В., Ян Г., Діма Д., Мілена З., Денис Р., Наталка С., Віка Ф., Антон Я.)

Узагальнені результати за даними трьох методик проведених в експериментальній групі представимо у вигляді діаграми (рис.2.1).

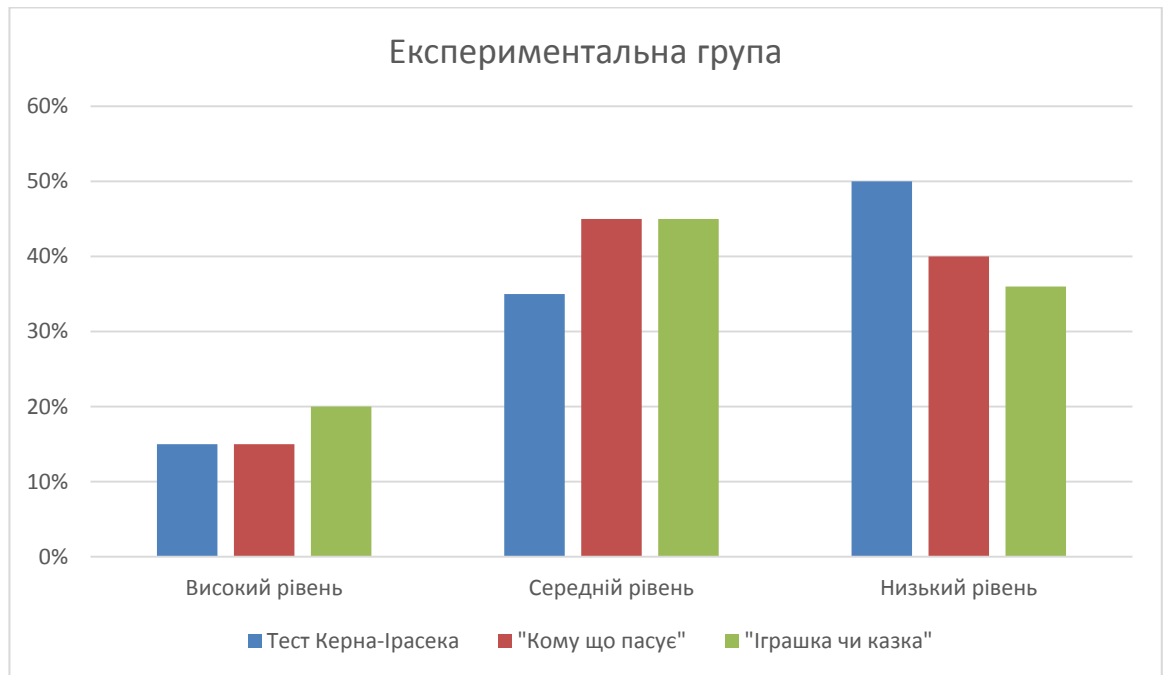


Рис.2.1. Рівні готовності до шкільного навчання за результатами діагностичних методик дітей ЕГ групи

Узагальнені результати за даними трьох методик проведених в контрольній групі представимо у вигляді діаграми (рис.2.2).

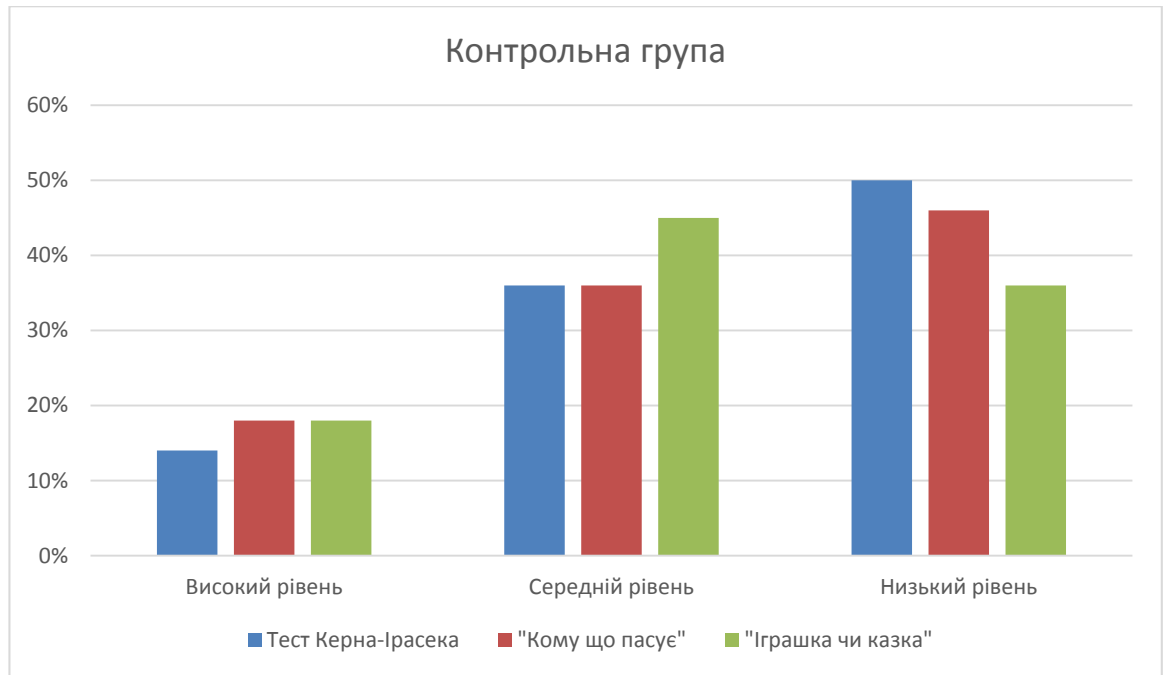


Рис.2.2. Рівні готовності до шкільного навчання за результатами діагностичних методик дітей КГ групи

Як видно з діаграм, найвищий показник високого рівня в ЕГ та КГ ми отримали за тестом «Іграшка чи казка», спрямованого на визначення домінування пізнавального або ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини старшого дошкільного віку. Найвищий показник середнього рівня в ЕГ було виявлено за результатами двох тестів («Іграшка чи казка» та «Кому що пасує?»), які проводилися з метою визначення мотиваційної та емоційної готовності дітей до навчання в школі. У КГ найвищий показник середнього рівня отримали лише за тестом «Іграшка чи казка». Найнижчі показники в обох групах нами були зафіксовані після проведення тесту «Керна-Грасека», спрямованого на визначення психомоторного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Виходячи з результатів діагностичних методик нами були виокремлені 3 рівні готовності дітей до шкільного навчання: високий рівень, середній рівень і низький.

Високий рівень готовності до шкільного навчання характеризується наявністю у дитини старшого дошкільного віку вмінь планувати і контролювати свої дії (або прагнення цього); орієнтація щодо прихованих властивостей предметів, закономірностей навколишнього світу, прагнення використовувати їх у своїх діях; вміння слухати іншу людину, виконувати логічні операції у формі словесних понять; високим рівнем домінування пізнавального мотиву над ігровим у мотиваційній сфері та загальним позитивним ставленням до школи і того, що з нею пов'язане.

До середнього рівня відносимо дітей, які прагнуть орієнтуватися на певні узагальнені властивості навколишнього світу – знаходити і використовувати ці узагальнення; виникають труднощі при виконанні складніших логічних операцій (абстракції, конкретизації, аналізу, синтезу), допускаються помилки; дії та результат частково відповідають змісту поставленої мети; у мотиваційній сфері рівень пізнавального мотиву рівнозначний ігровому та позитивне ставленням до школи на рівні із ставленням до школи, явно не виражена емоційна перевага у виборі гри чи навчання.

Низький рівень характеризується невмінням дитини старшого дошкільного віку планувати і контролювати свої дії, мотивація навчання низька (орієнтація тільки щодо даних органів чуттів), невміння слухати іншу людину, виконувати логічні операції аналізу, порівняння, узагальнення, абстракції і конкретизації у формі словесних понять; низьким рівнем домінування пізнавального мотиву, фактично його відсутністю, та ігровий мотив не надто сильний; негативним ставленням до навчальної діяльності і школи.

Спираючись на виокремленні нами рівні готовності до шкільного навчання, ми зобразили результати готовності дітей до шкільного навчання у вигляді діаграм (див. рис. 2.3, 2.4).

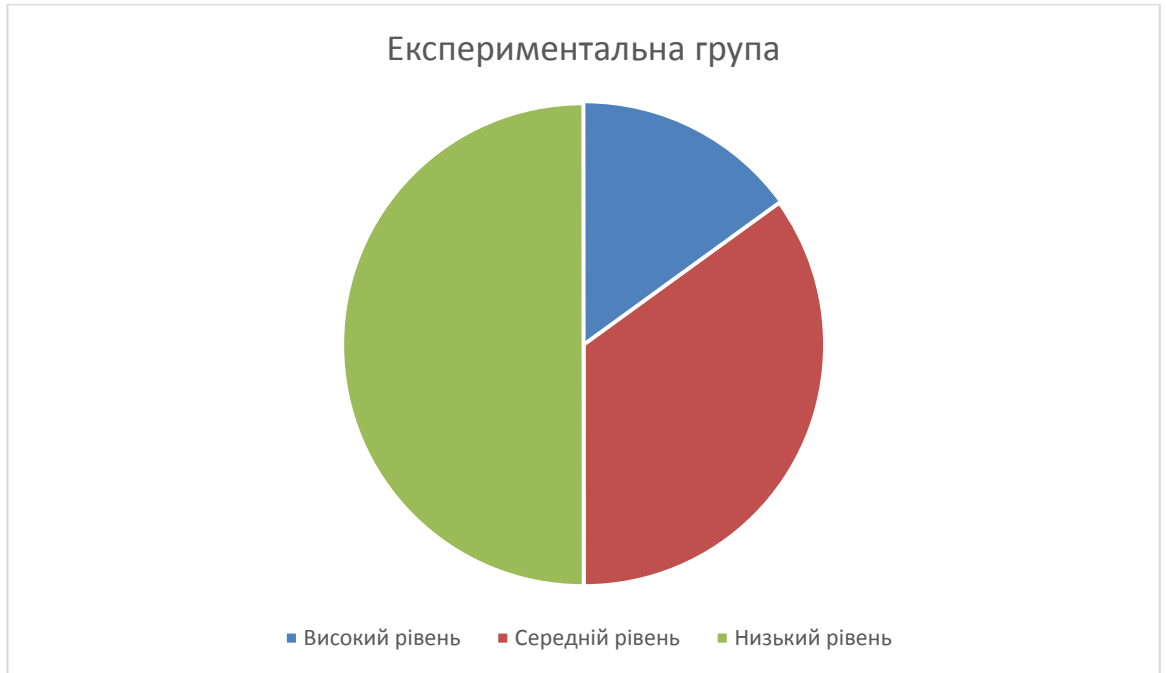


Рис.2.3. Рівні готовності дітей ЕГ до шкільного навчання

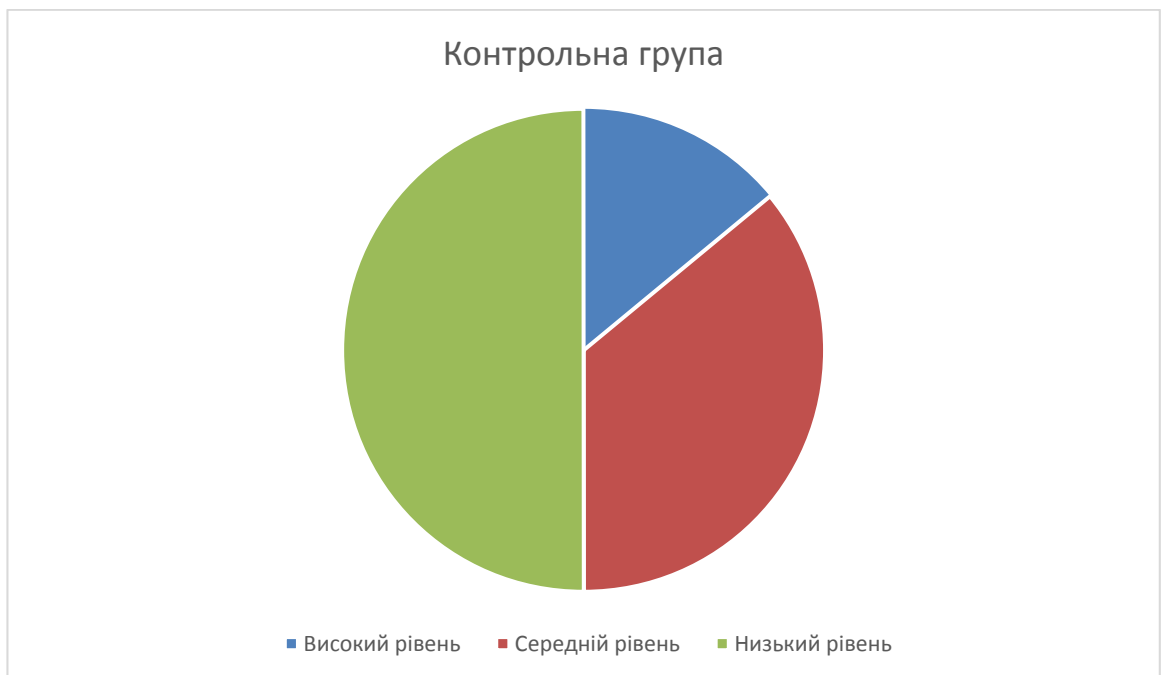


Рис.2.3. Рівні готовності дітей КГ до шкільного навчання

З діаграм видно, що рівень готовності дітей старшого дошкільного віку, які приймали участь в експериментальному дослідженні, ЕГ та КГ майже однаковий. Нами було виявлено досить невисокий показник

готовності дітей до шкільного навчання на початок року. Так, високий рівень готовності було виявлено у 15% дітей ЕГ та 14% дітей КГ, середній – у 35% дітей ЕГ та 36% дітей КГ. Показник низького рівня однаковий в обох групах і становить 50%. Як бачимо, майже половина дітей старшого дошкільного віку має низький показник готовності до шкільного навчання.

Отже, результати констатувального етапу експерименту засвідчують, що діти старшого дошкільного віку на початок року мають досить низький показник рівня готовності до шкільного навчання. Увага вихователів у підготовці дітей до школи зводиться в основному до розвитку інтелектуальної сфери дошкільників, в той час як можливості образотворчої діяльності, у тому числі використання нетрадиційних технік, нехтуються, мотивуючи тим, що школа вимагає серйозної підготовки дітей до навчання. Це обумовило доцільність проведення нами формувального етапу експерименту з метою покращення рівня підготовки дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання саме за допомогою інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя.

2.2. Інноваційні підходи до організації образотворчої діяльності в ЗДО як умови успішної готовності дітей 6-го року життя до школи.

Виходячи з результатів констатувального етапу було виокремлено мету та завдання формувального етапу експерименту.

Мета: експериментально перевірити ефективність використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності в ЗДО як умови успішної готовності дітей 6-го року життя до школи.

Завдання:

1. Розробити та реалізувати методику формування готовності дітей до шкільного навчання в процесі занять з образотворчої діяльності з

використанням інноваційних підходів (нетрадиційних технік образотворення).

2. Забезпечити своєчасне коригування тематики занять відповідно віку, пори року, ступеня оволодіння окремими прийомами та техніками образотворення, проведення підготовчої роботи тощо.

Відповідно до теоретичних засад і результатів констатувального етапу експерименту було виокремлено педагогічні умови, а саме:

- систематична, комплексна робота вихователя з підготовки дітей до навчання в школі;
- цілеспрямоване використання нетрадиційних матеріалів та технік зображувальної діяльності в ході занять з образотворчої діяльності та самостійної художньої діяльності дітей;
- розробка системи занять з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних методик), що сприятиме формуванню готовності дітей до шкільного навчання.

Методика реалізації педагогічних умов ґрунтується на низці теоретичних положень щодо готовності дітей до шкільного навчання, ролі занять з зображувальної діяльності, в основу яких покладено використання нетрадиційних методик образотворення та дані нашого дослідження щодо особливостей та рівнів готовності дітей до шкільного навчання.

Згідно поставлених у дослідженні завдань, формувальний експеримент мав забезпечити педагогічні умови формування готовності дітей до шкільного навчання засобами нетрадиційних технік зображувальної діяльності. Дотримання означених педагогічних умов сприятиме, на наш погляд, підвищенню рівня готовності дітей до навчання у школі.

Отримавши загальні уявлення про рівень готовності дітей до шкільного навчання, визначивши роль занять із образотворчої діяльності, зокрема використання нетрадиційних технік та засобів у цьому процесі, ми

з змогли перейти до цілеспрямованого формування готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання засобами занять з використанням нетрадиційних методів, способів та засобів образотворчої діяльності.

На основі проведеного нами спостереження та аналізу наукової літератури, ми виявили, що використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності має значні потенційні можливості у підготовці дитини до школи:

1) готує руку дитини до письма (для створення будь-якого образу, діти працюють з різними матеріалами, завдяки чому розвивається дрібна моторика рук, окомір);

2) сприяє формуванню навчальної діяльності (у ході виконання поставленого задання розвиваються вміння планувати свою роботу, ставити перед собою цілі, добирати необхідний матеріал, досягати певного результату);

3) забезпечує особистісний розвиток дитини (розвивається самостійність, ініціативність, організованість, наполегливість);

4) сприяє удосконаленню мовлення дітей (під час занять діти обмінюються задумами, пояснюють свої дії, мотивують та відстоюють свої пропозиції, збагачують словниковий запас новими термінами, поняттями);

5) розвиває вольові якості (під час виконання завдань виховуються вміння доводити розпочату справу до кінця, долати труднощі, працювати згідно вказівок вихователя);

6) є засобом соціалізації дитини (в ході роботи діти взаємодіють з однолітками, дорослими, координують свої дії).

***Система занять з формування готовності дітей до школи
засобами нетрадиційних технік зображувальної діяльності***

Місяць	Назва	Мета заняття
Листопад	Осінній килим	<p>Розвивати образне мислення, увагу, пам'ять, мовлення, колірне сприйняття, дрібну моторику рук, творчість; виховувати інтерес до навколишнього світу, охайність, здатність помічати красу в осінній природі, бажання виконувати завдання самостійно; продовжувати розвивати цікавість до результату роботи; вправляти у відгадуванні загадок; учити розповідати про свої враження, відстоювати власну думку, передавати в малюнку осінні барви, враження від прослуханої музики; познайомити з новою технікою зображення осіннього листа, з жанром мистецтва — пейзажем; активізувати в словнику дітей назви листа, кольорів; ввести в активний словник дітей назву нового жанру живопису — пейзаж.</p>
	Дощова осінь	<p>Розвивати мислення, мовлення, увагу, уяву, творчість, дрібну моторику рук, фантазію; виховувати інтерес до навколишнього світу, самостійність; спонукати до самовираження; продовжувати вчити дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності залежно від бажаного результату; формувати вміння складати композицію; збагачувати</p>

		<p>тематику дитячих робіт, пов'язуючи її з життям природи; заохочувати дітей до вираження власних задумів у малюванні; вправляти в сюжетному малюванні за задумом, у відгадуванні загадок; активізувати словник дітей за темою; стимулювати дитячу ініціативність, бажання домовлятися, ділитися творчим задумом, узгоджувати дії під час виконання колективних робіт.</p>
Грудень	Врятуємо лісових мешканців	<p>Розвивати увагу, мислення, пам'ять, мовлення, дрібну моторику рук, творчість, творчу уяву, спостережливість, комунікативні навички; виховувати інтерес до навколишньої природи, бажання допомагати іншим, сміливість, доброту; познайомити з технікою монотипії; продовжувати навчати дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності залежно від бажаного результату; спонукати дітей до проявів творчості, до елементарного експериментування; розширити уявлення про колірний спектр; стимулювати дитячу ініціативність; вправляти у створенні закінченого образу; активізувати в словнику назви диких тварин; познайомити з назвою техніки монотипія.</p>

	Цікаві машинки	Розвивати цікавість, образне мислення, загальну та дрібну моторику, діалогічне мовлення, зоровий контроль дій рук, художньо-креативні здібності; створити емоційно позитивну творчу атмосферу на заняттях з малювання; виховувати доброзичливе ставлення до навколишнього світу, інтерес до малювання; познайомити дітей з новою технікою малювання на зім'ятому вологому папері; заохочувати дітей до емоційно-образного сприйняття кольору; закріпити технічні навички кожної дитини, вміння малювати кінцем ворсу та всією його поверхнею, створювати композицію, правильно зафарбовуючи фон; активізувати словник дітей за темою.
Січень	Тепла ковдра для Ведмедика	Розвивати мислення, мовлення, увагу, уяву, творчість, дрібну моторику рук, самостійність, фантазію, кольоро сприйняття; виховувати охайність, дбайливе ставлення до здоров'я, бажання допомагати іншим; учити поєднувати різні техніки малювання; вправляти дітей у відгадуванні загадок, у повних відповідях на запитання; закріпити вміння диференціювати об'єкти за величиною; познайомити з технікою малювання по

		<p>вологому аркушу з використанням пластикових пакетів; закріпити знання дітей про теплі та холодні кольори; стимулювати дитячу ініціативність; активізувати словник дітей за темою.</p>
	Зоряне небо	<p>Розвивати творчі й пізнавальні здібності дітей, креативність, мислення, уяву, мовлення, пам'ять, загальну та дрібну моторику, міміку обличчя, правильне дихання, орієнтацію в просторі, сенсорні здібності; вправляти дітей у малюванні долонькою і пальчиком; продовжувати вправляти дітей у розрізненні емоцій, умінні їх передавати, у диференціації кольорів; виховувати інтерес до навколишнього світу, бажання допомогти іншому, уміння працювати в підгрупах; уточнити знання дітей про космос, про Сонце як зірку, про Землю як планету, на якій живуть люди; закріпити знання про комету як космічний об'єкт; продовжувати вчити дітей милуватись красою зоряного неба, упізнавати космічні об'єкти (сонце, комета, зірка); вправляти в лічбі в межах 10; закріплювати вміння диференціювати кольори (жовтий, синій, жовтогарячий, золотий); активізувати словник дітей за темою; стимулювати дитячу</p>

		ініціативність, творчість.
Лютий	Подорож морем	Продовжувати знайомити дітей з таким природним явищем, як вітер, дати відчуття силу вітру; продовжувати вчити дітей малювати по вологому, добираючи відтінки для кожної частини малюнка; формувати уявлення про жанри живопису (пейзаж), естетичне ставлення до творів живопису; розвивати в дітей кольоросприйняття, уміння знаходити потрібні відтінки (блакитний, темно-блакитний, бірюзовий), уяву, фантазію, мислення, дрібну моторику рук; вправляти дітей у змішуванні фарб для отримання нового відтінку; виховувати відчуття тонкої градації кольору (переливи кольору), активізувати словник дітей за темою.
	Помріємо про літо	Розвивати уяву, творчість, фантазію, художньо-естетичний смак, цікавість, увагу, пам'ять, дрібні м'язи рук; творчість; виховувати інтерес до навколишнього світу; цілеспрямованість; удосконалювати навички нетрадиційної техніки малювання гумкою; спонукати дітей передавати на малюнку власні враження, почуття; вправляти у відгадуванні загадок; збагачувати тематику дитячих робіт,

		пов'язуючи її з життям природи, фантазією дітей; познайомити дітей з новим видом образотворчого мистецтва — графікою; закріплювати вміння дітей передавати на малюнку характерні особливості квітів (форму і будову, величину, розташування на стеблі та в букеті), штрихувати простим олівцем; поповнити словник дітей назвами квітів, увести поняття графіка.
Березень	Весняні дерева	Розвивати пам'ять, мислення, увагу, уяву, мовлення, зоровий аналізатор, дрібну моторику рук; виховувати творчість, вміння фантазувати, охайність, культуру спілкування; продовжувати вчити дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності залежно від бажаного результату; стимулювати дітей до мовленнєвої діяльності; закріпити знання про основні ознаки різних пор року; збагачувати тематику дитячих робіт, пов'язуючи її з життям природи, фантазією дітей; вправляти дітей у малюванні за уявою; познайомити з методом малювання за допомогою трубочки; збагачувати словник дітей за темою.
	Квітучі сади	Продовжувати знайомити дітей з

		<p>нетрадиційними техніками малювання; продовжувати вчити поєднувати різні техніки малювання; закріпити знання про те, що дерево — це живий об’єкт, який дихає, живиться, росте, в разі необережного ставлення дерева можуть загинути; розвивати образне мислення, творчу уяву дітей; виховувати охайність, бережливе ставлення до природи; вправляти дітей у відгадуванні загадок, спонукати самостійно робити висновки про взаємозалежність усього живого у природі; формувати ціннісне ставлення до рідної природи; підтримувати інтерес до вивчення різноманітних способів зображення дійсності; активізувати словник дітей за темою.</p>
Квітень	Незвичний акваріум	<p>Закріпити та узагальнити знання та вміння, отримані на попередніх заняттях; продовжувати вчити дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності залежно від бажаного результату; вдосконалювати художньо-графічні навички; формувати художні потреби, вміння аналізувати свою діяльність та діяльність інших; стимулювати дитячу ініціативність, бажання домовлятися, ділитися творчим</p>

		<p>задумом, узгоджувати дії під час виконання колективної роботи; вправляти у розгадуванні загадок; закріпити знання геометричних фігур (овал, трикутник); розвивати творчу ініціативу та уяву, використовуючи в роботі різноманітні художні матеріали; розвивати чуття ритму, кольору, композиції; познайомити дітей з поняттями «прісна і солоня вода»; формувати естетичне сприйняття навколишнього світу, здатність бачити прекрасне; викликати інтерес до світу; виховувати естетичні та моральні почуття, бережливе ставлення до довкілля; спонукати дітей до співчуття; викликати бажання допомагати іншим; активізувати словник дітей за темою.</p>
--	--	---

Проведена нами на формувальному етапі експерименту робота засвідчила, що діти 6-го року життя з великим інтересом ставляться до нетрадиційних технік зображувальної діяльності, та найбільше люблять частину заняття, де вони самостійно рацюють. Кожна дитина із задоволенням зображує різні фігури, предмети, речі, явища тощо.

Проводячи з дітьми заняття з використанням нетрадиційних технік, ми особливу увагу звертали на активізацію наявних у них знань, підвищення словникового запасу і його активізація, планування процесу побудови дошкільниками.

Перед початком проведення занять, ми знайомили дітей з матеріалами, нагадували правила поводження з ними, а також навчали окремим прийомам зображення.

З метою забезпечення умов для розвитку дитячої уяви, нешаблонного мислення, самостійності, ми використовували прийоми непрямого впливу, стимулюючи ініціативу та творчість дітей. При цьому намагалися не обмежувати дітей.

З дітьми перед початком занять ми проводили вступну бесіду (чи будь-який інший елемент активізації та зацікавлення дітей) з метою їх активізації. Така попередня робота також сприяла, у першу чергу, позитивному налаштуванню дитини на заняття в цілому, а також сприяла виникненню інтересу дитини до роботи, що буде виконуватись.

Кожне заняття, що проводилось з дітьми, вимагало від них активізації не лише умінь працювати з різноманітними матеріалами та в різних техніках, а й активізації знань про навколишній світ.

Діти мали можливість обмінюватися своїми знаннями, обговорювати в колективі майбутню навчальну діяльність, ділилися досвідом. У дітей виникали партнерські взаємини, розвивались вміння взаємодіяти з іншими, навички взаємодопомоги, які є важливими складовими підготовки дитини до навчання в школі, а також запорукою успішного навчання дитини в школі.

Під час занять діти намагалися якнайкраще виконати поставлене завдання, особливо якщо це стосувалося виявлення їх творчості та індивідуальності, намагалися обходитися без допомоги дорослого.

В ході занять у дітей розвивалася уява, пам'ять, здатність фантазувати та запам'ятовувати, уявляти образ, точно відтворювати різні способи роботи з матеріалом, творчо виконувати завдання.

Слід відзначити також, що можливість працювати з різними матеріалами сприяла розвитку в дітей дрібної моторики, координації,

точності рухів. Це було помічено під час проведення занять з розвитку мовлення, зокрема підготовки руки дитини до письма. Рухи дітей стали більш впевненішими, більш координованішими, що позначалося на якості написання окремих елементів літер.

Після кожного заняття діти мали можливість обмінюватись досвідом, визначали кращу роботу, що приносило дітям задоволення, виникнення почуття гордості за досягнення поставлених цілей, з'являлась впевненість у своїх можливостях, бажання творити, приносити радість оточуючим їх одноліткам та дорослим.

Кожного разу дитина мала можливість експериментувати.

Важливо також вказати і на високий рівень емоційності дітей, який було помічено під час наших занять. Діти емоційно спілкувалися, раділи досягненням однолітків.

Крім запропонованої системи занять з дітьми 6-го року життя проводили заняття з різних розділів програми, у ході яких теж використовували елементи нетрадиційних технік образотворчої діяльності. Діти в ході таких занять з задоволенням виконували поставлене перед ними практичне завдання, активно планували власні дії і діяли згідно плану.

Звичайно не всім дітям відразу вдавалося втілити задумане, тому деяким дітям (Антон Т., Настя Б., Миколка Т.) була надана допомога з боку вихователя та товаришів. Діти, в яких не одразу виходило виконати завдання (Максим В., Максим Г., Андрій Г., Софія Д.) намагалися наслідувати дітей, у яких це виходило краще, слідкуючи за їхньою роботою і шукаючи помилки в своїй. Тобто діти намагалися виправити допущені помилки.

Таким чином, протягом усього формувального етапу експерименту була проведена цілеспрямована робота із впровадженням в практику роботи з дітьми старшого дошкільного віку системи спеціальних занять з

використанням нетрадиційних технік образотворчої діяльності, що мала на меті формування успішної готовності дітей до школи.

2.3. Визначення ефективності використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя як умови успішної готовності до школи.

Метою контрольного етапу дослідження була перевірка ефективність використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності з метою підвищення рівня готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання.

Завдання контрольного експерименту:

1. Провести повторне діагностування рівня розвитку готовності дітей старшої групи до шкільного навчання.
2. Зробити кількісний та якісний аналіз отриманих даних в результаті проведеного експерименту; здійснити інтерпретацію результатів готовності дітей до шкільного навчання.
3. Зробити висновки щодо ефективності використання інноваційних підходів (нетрадиційних технік образотворчої діяльності) до організації образотворчої діяльності в ЗДО як засобу підготовки дітей 6-го року життя до шкільного навчання.

Контрольний етап експериментального дослідження проходив з використанням тих же діагностичних завдань, що застосовувалися для виявлення рівня готовності дітей 6-го року життя до шкільного навчання на констатувальному етапі дослідженні в експериментальній та контрольній групах .

Нагадаємо зміст повторюваних діагностичних завдань.

Тест Керна-Ірасека на визначення психомоторного розвитку.

Мета: дослідити сформованість функцій, необхідних для школи: розвиток мовлення, розумовий розвиток, навички образотворчої діяльності, рівень вольової організації дитини, розвиток дрібних м'язів кисті, необхідних для становлення навичок письма, вміння виконувати навчальне завдання.

Тест оцінювання емоційного ставлення до школи «Кому що пасує» (діагностика емоційної готовності до школи).

Мета: виявлення емоційного відношення дитини до школи.

Тест на визначення домінування пізнавального або ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини «Іграшка або казка».

Мета: виявити рівень мотиваційної готовності до школи.

Результати повторного тестування дітей ЕГ подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Кількісні результати виконання дітьми ЕГ діагностичних завдань

№	Ім'я дитини	Тест «Керна-Ірасека»	«Кому що пасує»	«Іграшка або казка»
1.	Анна А.	4	9	1
2.	Олексій Б.	5	9	1
3.	Настя Б.	8	5	2
4.	Максим В.	9	7	2
5.	Максим Г.	6	8	2
6.	Андрій Г.	7	5	2
7.	Софія Д.	9	5	3
8.	Людмила К.	6	7	1
9.	Діана К.	7	5	2
10.	Надя К.	7	7	2
11.	Ліза Л.	8	7	1

12.	Діма Д.	5	9	1
13.	Олеся М.	5	8	2
14.	Андрій П.	8	7	2
15.	Денис Р.	9	5	3
16.	Роман С.	8	9	1
17.	Коля С.	4	9	2
18.	Станіслав С.	9	6	2
19.	Антон Т.	10	8	3
20.	Миколка Т.	8	6	2

Отже, за даними трьох методик в ЕГ високий рівень готовності до навчання в школі отримали 35% дітей (Анна А., Олексій Б., Людмила К., Ліза Л., Діма Д., Роман С.), середній – 55% (Настя Б., Максим В., Максим Г., Андрій Г., Діана К., Надя К., Олеся М., Андрій П., Коля С., Станіслав С., Миколка Т.), низький – 10% (Софія Д., Денис Р., Антон Т.), які відповідають виокремленим нами трьом рівням готовності до шкільного навчання.

Варто зауважити, що при проведенні діагностичних завдань на даному етапі відповіді дітей були у більшості випадків правильними та обґрунтованими. Так під час виконання тесту «Кому що пасує» більшість дітей (Максим В., Станіслав С., Миколка Т., Роман С. та ін.) відбирали картинки спочатку ті, що характеризують школяра. А при виконанні тестових завдань «Керна-Ірасека» діти, які на початку дослідження отримали низький рівень (Настя Б., Діана К., Денис Р.), на контрольному етапі дослідження намагалися старанніше виконувати завдання, не відволікалися. Деякі діти (Анна А., Олексій Б., Ліза Л.) також намагалися уточнити деталі фігури людини для досягнення кращого результату.

Результати повторного тестування дітей КГ представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Кількісні результати виконання діагностичних завдань дітьми КГ

№	Ім'я дитини	Тест «Керна-Ірасека»	«Кому що пасує»	«Іграшка або казка»
1.	Юля А.	3	9	1
2.	Даніїл Б.	7	7	2
3	Денис В.	8	5	2
4	Микола В.	9	4	3
5	Ян Г.	9	3	3
6	Ігор Г.	5	9	1
7	Христина Г.	4	9	1
8	Діма Д.	10	4	3
9	Аня Д.	7	6	2
10	Віка З.	6	7	2
11	Мілена З.	8	6	2
12	Вася К.	6	8	2
13	Софія М.	7	8	2
14	Богдана М.	5	7	2
15	Олександра М.	5	9	1
16	Настя П.	4	8	2
17	Денис Р.	10	4	3
18	Наталка С.	9	4	3
19	Андрій Ф.	4	7	2
20	Віка Ф.	9	6	3
21	Яна Я.	8	8	2
22	Антон Я.	10	4	3

Отже, за даними трьох методик в КГ високий рівень готовності до навчання в школі отримали 18% дітей (Ігор Г., Христина Г., Олександра М.), середній – 50% (Аня Д., Віка З., Мілена З., Вася К., Софія М., Богдана М., Настя П., Андрій Ф., Яна Я.), низький – 32% (Микола В., Ян Г., Діма Д., Денис Р., Наталка С., Віка Ф., Антон Я.), які відповідають виокремленим нами трьом рівням готовності до шкільного навчання.

Зіставлення рівнів готовності дітей 6-го року життя до шкільного навчання після проведення формувального етапу експерименту у ЕГ та КГ представлено у діаграмі (рис.2.5).

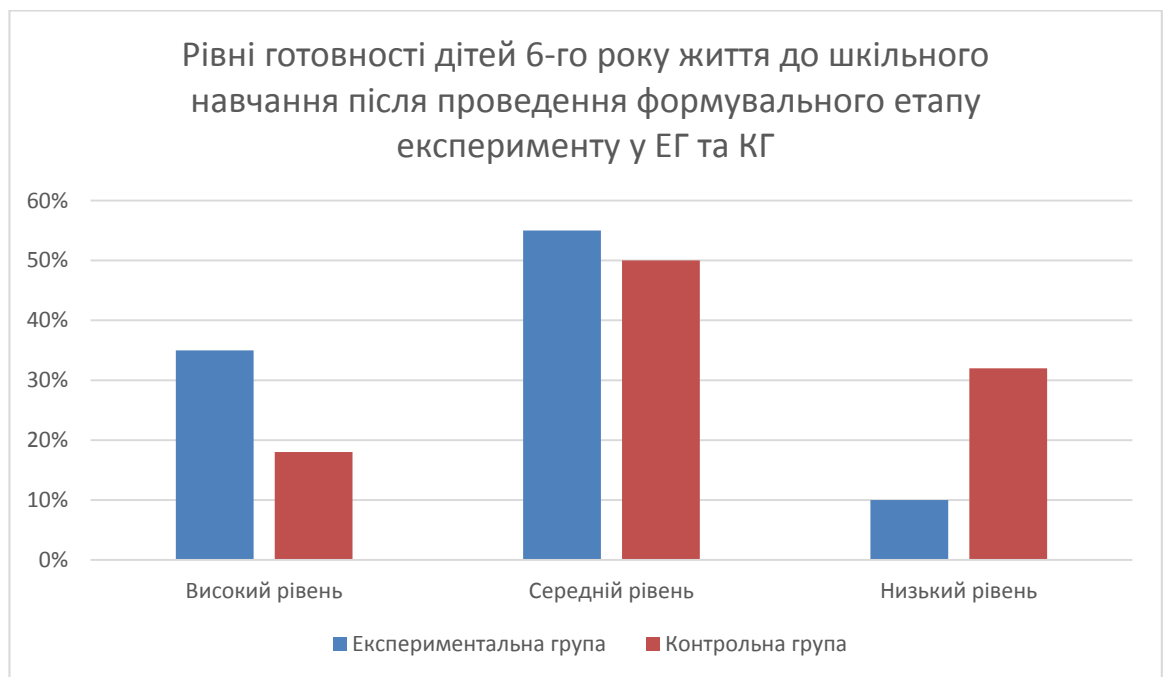


Рис.2.5 Порівняльна гістограма результатів розподілу дітей 6-го року життя за рівнями готовності до навчання в школі за результатами контрольного експерименту

Зіставивши результати в обох групах дітей старшого дошкільного віку, які приймали участь в експерименті, ми дійшли висновку, що в експериментальній групі рівень готовності дітей до шкільного навчання значно підвищився, про що свідчить значна різниця між кількісними

даними проведених досліджень. Так, на констатувальному етапі експериментального дослідження високий рівень готовності до шкільного навчання отримали 15% дітей ЕГ, а після повторного тестування високий рівень готовності зріс на 20 % і становить 35%. Тоді як в контрольній групі, високий рівень готовності до шкільного навчання на початку експерименту становив 14% дітей, а наприкінці зріс лише до 18%. Середній рівень готовності до шкільного навчання на початку дослідження в експериментальній групі становив 35% та зріс до 55%, а в контрольній групі на початку дослідження ми отримали 36% дітей та в кінці – 50%.

Показник низького рівня готовності до шкільного навчання понизився в обох групах дітей дошкільного віку. В експериментальній та контрольній групах на початку дослідження він становив 50% і знизився до 10% дітей в експериментальній групі та лише до 32% в контрольній групі.

Результати контрольного експерименту свідчать, що після завершення програми педагогічного експерименту спостерігалось зростання показників високого і середнього рівнів готовності дітей до навчання в школі. Однак, поряд і загальною позитивною тенденцією слід відзначити, що це не високий показник, який свідчить про неефективність традиційної системи роботи з дітьми старшого дошкільного віку, яка передбачає в першу чергу орієнтацію на знання, залишаючи поза увагою розвиток особистісних якостей дітей.

Таким чином, експериментальне дослідження підтвердило, що висунута нами гіпотеза про те, що за умов систематичної, комплексної роботи вихователя з підготовки дітей до навчання в школі, цілеспрямованого використання інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності (використання нетрадиційних технік) зросте ефективність формування готовності дітей до школи, виховання різних компонентів готовності до шкільного навчання.

Висновки до II розділу.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчують, що діти старшого дошкільного віку на початок року мають досить низький показник рівня готовності до шкільного навчання. Увага вихователів у підготовці дітей до школи зводиться в основному до розвитку інтелектуальної сфери дошкільників, в той час як можливості образотворчої діяльності, у тому числі використання нетрадиційних технік, нехтуються, мотивуючи тим, що школа вимагає серйозної підготовки дітей до навчання. Це обумовило доцільність проведення нами формувального етапу експерименту з метою покращення рівня підготовки дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання саме за допомогою інноваційних підходів до організації образотворчої діяльності дітей 6-го року життя.

Проведена нами на формувальному етапі експерименту робота засвідчила, що діти 6-го року життя з великим інтересом ставляться до нетрадиційних технік зображувальної діяльності, та найбільше любляють частину заняття, де вони самостійно рацюють. Кожна дитина із задоволенням зображує різні фігури, предмети, речі, явища тощо.

Проводячи з дітьми заняття з використанням нетрадиційних технік, ми особливу увагу звертали на активізацію наявних у них знань, підвищення словникового запасу і його активізація, планування процесу побудови дошкільниками.

В ході занять у дітей розвивалася уява, пам'ять, здатність фантазувати та запам'ятовувати, уявляти образ, точно відтворювати різні способи роботи з матеріалом, творчо виконувати завдання.

Слід відзначити також, що можливість працювати з різними матеріалами сприяла розвитку в дітей дрібної моторики, координації, точності рухів. Це було помічено під час проведення занять з розвитку мовлення, зокрема підготовки руки дитини до письма. Рухи дітей стали

більш впевненішими, більш координованішими, що позначалося на якості написання окремих елементів літер.

Кожного разу дитина мала можливість експериментувати.

Важливо також вказати і на високий рівень емоційності дітей, який було помічено під час наших занять. Діти емоційно спілкувалися, раділи досягненням однолітків.

Крім запропонованої системи занять з дітьми 6-го року життя проводили заняття з різних розділів програми, у ході яких теж використовували елементи нетрадиційних технік образотворчої діяльності. Діти в ході таких занять з задоволенням виконували поставлене перед ними практичне завдання, активно планували власні дії і діяли згідно плану.

Розроблена система занять з образотворчої діяльності з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних технік і матеріалів образотворення) сприяла підвищенню рівня готовності дітей до шкільного навчання.

Результати контрольного експерименту засвідчили позитивну динаміку показників, що відображають рівень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Кількість дітей ЕГ з високим рівнем готовності складає 35% (на констатувальному – 18%); з середнім рівнем – 55% (на констатувальному етапі – 50%); з низьким рівнем – 10 % (на констатувальному – 32%).

Загальні висновки

1. Високі вимоги життя до організації виховання і навчання змушують шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи, спрямовані на приведення методів навчання у відповідність до вимог життя. У цьому сенсі проблема готовності дошкільників до навчання в школі набуває особливого значення. З її вирішенням пов'язано визначення цілей і принципів організації навчання і виховання в дошкільних навчальних закладах. У той же час від її вирішення залежить успішність наступного навчання дітей у школі.

Образотворчій діяльності належить одна з провідних ролей у формуванні психічних процесів (мислення, мовлення, пам'яті, уваги, сприймання, уяви), що визначають рівень розумового розвитку (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонт'єв, О. Усова).

Образотворча діяльність є запорукою розвитку розвитку творчості дітей дошкільного віку, що в свою чергу впливає на розвиток критичного мислення дошкільників, спонукає до вирішення завдань різними нестандартними способами. Л. Виготський вбачав у творчості невичерпне джерело розвитку особистості дитини.

У старшому дошкільному віці дуже важливо приділити увагу не лише формуванню спеціальних умінь – читати, рахувати й писати, – але й створенню умов для формування здатності емоційно реагувати на навколишній світ, міркувати, планувати власну діяльність, доводити роботу до кінця. На думку педагогів (Т.Казакової, Т.Комарової, А. Давидчук, О.Дронової, Г.Сухорукової, Л.Шульги тощо) значний потенціал у цьому належить підходам до організації образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти. Саме образотворча діяльність надає величезні можливості для повноцінного розвитку дитини. У процесі самостійної художньої діяльності, занять образотворчою діяльністю дитина отримує не лише задоволення, але й формує здатність активно пізнавати світ,

планувати і контролювати свою діяльність. Це сприяє їх самоствердженню, розвитку наполегливості, прагненню до успіху й розвиває різні мотиваційні якості. У таких видах діяльності удосконалюється мислення, включаючи дії з планування, прогнозування, зважування шансів на успіх, вибір альтернатив. А це, як відомо, – важливий чинник успішного навчання в школі.

2. Результати констатувального етапу експерименту свідчать про те, що у практиці роботи закладу дошкільної освіти недостатньо уваги приділяється використанню інноваційних підходів в освітньому процесі як засобу виховання дітей, що позначається на ефективності реалізації завдань з підготовки дітей до навчання в школі.

Констатувальний експеримент показав недостатній рівень готовності дітей до шкільного навчання. (високий рівень готовності – 15% дітей ЕГ та 14% дітей КГ; середній – 35% дітей ЕГ та 36% дітей КГ; низький – 50% в ЕГ та КГ).

3. Відповідно до теоретичних засад і результатів констатувального етапу експерименту було виокремлено педагогічні умови, а саме: систематична, комплексна робота вихователя з підготовки дітей до навчання в школі; цілеспрямоване використання нетрадиційних матеріалів та технік зображувальної діяльності в ході занять з образотворчої діяльності та самостійної художньої діяльності дітей; розробка системи занять з використанням нетрадиційних методик, яка б сприяла формування усіх компонентів готовності дітей до шкільного навчання.

Проведення формувального експерименту забезпечило реалізацію означених педагогічних умови.

Розроблена система занять з образотворчої діяльності з використанням інноваційних підходів (нетрадиційних технік і матеріалів образотворення) сприяла підвищенню рівня готовності дітей до шкільного навчання.

4. Результати контрольного експерименту засвідчили позитивну динаміку показників, що відображають рівень готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Кількість дітей ЕГ з високим рівнем готовності складає 35% (на констатувальному – 18%); з середнім рівнем – 55% (на констатувальному етапі – 50%); з низьким рівнем – 10 % (на констатувальному – 32%).

**Методичні рекомендації для вихователів та батьків щодо
формування готовності до навчання в школі**

*(у тому числі засобами нетрадиційних технік
зображувальної діяльності)*

1. Пам'ятайте, що основною діяльністю дитини старшого дошкільного віку є гра.
2. Формуйте у дітей позитивне ставлення до школи.
3. Виявляйте інтерес до шкільних справ та успіхів дитини.
4. Формуйте адекватну самооцінку.
5. Не перевантажуйте дитину надмірними заняттями, чергуйте їх з грою та іншим видами діяльності, використовуючи різноманітні їх види.
6. Навчайте етичних норм спілкування з однолітками та дорослими.
7. Привчайте самостійно долати труднощі, які під силу подолати 6-річній дитині;
8. Частіше хваліть, а не докоряйте.
9. Пам'ятайте, що кожна людина має право на помилку.
10. Любіть дитину безумовною любов'ю, приймайте її такою, якою вона є.

Список використаних джерел

1. Авраменко Н.К. Підготовка дитини до школи. Москва. 1992. 48 с.
2. Агафонова И.Н. Психологічна готовність до школи в контексті проблеми адаптації. Початкова школа. 1999. № 1. 61-63 с.
3. Адаптація дитини до школи /упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. Київ:Мікрос-СВС , 2003. 110с.
4. Алешина Ю. Е., Баженова О. В., Баскина Ю. В., Белопольская Н. Л., Бутенко Г. П. Популярная психология для родителей. СПб.: СОЮЗ, 1997. 304с.
5. Артемова Л.В. Вчися граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят: книга для вихователів дитячих садків та батьків. Київ: Томіріс, 1995. 112 с.
6. Артемова Л. В., Янківська О.П. Дидактичні ігри і вправи в дитячому садку. Київ: Радянська школа, 1977. 126 с.
7. Бадулина О.И. К проблеме преемственности дошкольного и начального образования. Начальная школа. 2002. №1. С.101-104.
8. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Як визначити рівень розумового розвитку дитини? Діагностика готовності дітей до навчання в школі: Тести та ігри для дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан, 1998. 84с
9. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Розвиток наочно-образного та логічного мислення у дітей 5-7 років. Тернопіль: Богдан, 1998. 80 с.
10. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008.
11. Бугрименко Е.А., Венгер А.Л., Поливанова К.Н., Сушкова Е.Ю. Готовность детей к школе. Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов: методические разработки для школьного психолога. Москва: ВНИИК «Школа», 1989. 46 с.

12. Будницкая И.И. Ребенок идет в школу. Москва: Педагогика, 1985. 159 с.
13. Будяк Л. В. Діагностика психологічної готовності дитини до школи. Актуальні проблеми практичної психології. Херсон. 2006. С.47-50.
14. Буре Р.С. Готовим детей к школе. Москва: Просвещение, 1987. 96 с.
15. Бурменская Г.В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возрастно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей. Москва: Изд-во МГУ, 1990. 136 с.
16. Бурова А. Дидактичні ігри: організація та керівництво. Дошкільне виховання. 2002. №7.
17. Буцкіна С.В. Формування мотиваційної готовності дітей 6-7 років до навчання в школі. Практична психологія та соціальна робота. 2001. №5. С.16-19
18. Буцкіна С.В. Проблема формування мотиваційної готовності дітей до навчання в школі. Рідна школа. 2001. №10. С.49-51
19. Вакарчук Н. Ігри-подорожі в початковій школі. Початкова школа. 2002. №3.
20. Вахортова Е.К., Дятко Н.В., Сазонова Е.В. Экспресс-диагностика готовности к школе: набор методик для педагогов и школьных психологов. Москва: Генезис, 1999. 48 с.
21. Венгер Л.А., Педагогика способностей. Москва: «Знание», 1973. 211 с.
22. Венгер А.Л. Переход от дошкольного к младшему школьному возрасту. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста. Москва: Книга, 1988. 122 с.
23. Венгер Л.А. Психологічні питання підготовки дітей до навчання в школі. Дошкільне виховання. 1990. 289 с.
24. Венгер Л.А., Холмовская А.А. Диагностика умственного развития дошкольников. Москва: Просвещение, 1978. 246 с.

25. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. Москва: Инфра, 2001. 190с.
26. Венгер Л.А. Чи готова ваша дитина до школи? Москва.1994. 189 с.
27. Вишнеvsька М. Ігри з розвитку творчого мислення. Шкільний світ. 2003. №16.
28. Возрастная и педагогическая психология / ред. А.В. Петровский. Москва: Просвещение, 1986. С. 51-69
29. Воспитание детей в старшей группе детского сада / упоряд.: Г.М. Лямина. Москва: Просвещение, 1981. 256 с.
30. Гамезо М.В., Герасимова В.С., Орлова Л.М. Старший дошкольник и младший школьник: психодиагностика и коррекция развития.Москва: Воронеж, 1998.256 с.
31. Гуткина Н.Й. Психологическая готовность к школе.Москва: НПО «Образование», 1996. 160 с.
32. Гуткина Н.Н. Діагностична програма по визначенню психологічної готовності дітей 6-7 років до шкільного навчання. Психологічне утворення. Москва: 1997. 235 с.
33. Готовність дитини до навчання / упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О.Главник. Київ: Мікрос-СВС, 2003. 111с.
34. Готовність та адаптація дитини до школи / упоряд.: О. Главник. - Київ: Думка, 2008.192с.
35. Грушко О.В. Плекаймо критичність мислення у дошкільнят: Технологія « Знав, дізнався, хочу дізнатись». Дошкільне виховання. 2008. №11.
36. Давыдов В.В. Психическое развитие в младшем школьном возрасте.Возрастная и педагогическая психология. / ред. А.В.Петровский. Москва: Изд-во МГУ, 1973.С.80-102.
37. Эмоциональное развитие дошкольника/ред. А.Д. Кошелева.Москва: Просвещение, 1985.176 с.

38. Загоруйко Н. О. Дидактичні ігри в молодших класах. Розкажіть онуку. 1999. №15–16
39. Запорожець А.В. Підготовка дітей до школи. Основи дошкільної педагогіки. Москва.1990. 250-257 с.
40. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста / уряд.: Л.А. Венгер, О. М. Дьяченко. Москва. 1989.
41. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник статей / ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця: ВДПУ ім. Коцюбинського, 2009.
42. Карабаєва І.І. Психологічна готовність до писемного мовлення дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис...: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ,2003. 18с.
43. Карпенко З.С. Діагностика психічного розвитку дітей 6—7 років. Івано-Франківськ. 1993. 64 с.
44. Кондратенко Г.Д., В. К. Котирма, С.А.Ладивір Навчання старших дошкільників. Київ: «Рад. Школа», 1986. 78-111 с.
45. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток розвитку особистості (в дошкільному дитинстві). Київ: Освіта, 1998. 255 с.
46. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія. Київ: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2003.
47. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. Москва: Просвещение, 1983. 124с.
48. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. Москва: Педагогика, 1991. 168 с.
49. Кравцов Г.Г. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе. Москва: Знание, 1987.77с.

50. Лаврентьева Г. Комп'ютерно-ігровий комплекс у дошкільному закладі. Дошкільне виховання. 2003. №1.
51. Лесик В. Особливості формування психофізичної готовності дитини до школи за допомогою гри . Школа першого ступеня: теорія і практика. Переяслав-Хмельницький, 2002. Вип.3. С. 123-134.
52. Малімон Л.Я. Експериментальне дослідження емоційності як стійкої інтегральної характеристики індивідуальності. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць / Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ. 2002 . Т.4, частина 4. С. 157-163.
53. Малімон Л.Я. Теоретико-методологічні аспекти вивчення емоційності особистості. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Наук.-метод. ж-л Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України. Київ. 2002. Вип. 4. С. 125-132.
54. Маркова А.К. Формировании мотивации учения в школьном возрасте. Москва: Просвещение, 1983. 96 с.
55. Мельничук І.В. Генеза емоційних особливостей у сучасних дітей. Наука і освіта. Одеса, 2002. №5. С. 42-44.
56. Методика дослідження психологічної готовності дитини до школи. Психологічна газета. 2007. №6. С.3-7
57. Нечипорук Н.І., Томей О.П. Розвивальні ігри для дошкільників. Харків: Видавнича група «Основа», 2007. 96 с.
58. Овчарова Р.В. Практична психологія в початковій школі. Москва.1999. 261с.
59. Петроченко Г.Г. Развитие детей 6 - 7 летнего возраста и подготовка их до школы. Москва. 1978. 291 с.
60. Подготовка детей к школе в детском саду/ред. Ф.А. Сохина.Москва: Педагогика, 1978. 160 с.
61. Проскура О. Як перевірити ступінь готовності вашої дитини до школи. Початкова школа. 1998.№ 2-3.

62. Саханюк С.А. Тренінг соціальної адаптації першокласників. Практична психологія та соціальна робота. 2005. №9. С.24-35.
63. Соколова Ю. Тести на готовність до школи дитини 5-6 років. Київ: Думка, 2008. 64с.
64. Сопрун И.П. К вопросу об особенностях эмоционального развития детей дошкольного возраста . Наука і освіта. 1998. №3. С.60-62.
65. Сорокова М.Г. Система М. Монтессори. Теория и практика. Москва: Академия, 2003. 384с.
66. Ставицька С.О. Взаємозв'язок успішності та шкільної тривожності у дітей молодшого шкільного віку: наукові записки аспірантів. Луцьк: Академія наук вищої школи, Волинський Академічний дім, 1997. Випуск 4. С. 78-85.
67. Сухарєбська А. Психологічна готовність дошкільнят до навчання. Психологічна газета. 2007. №20. С. 3-9
68. Чебыкин А. Я. Об эмоциях, детерминирующих познавательную активность. Психологический журнал. 1989. № 4. С. 135-141.
69. Чуб Н. В. Комплексні тести готовності дитини до школи / Художник Є. А. Мартиненко. 2-ге вид. Х.: Вид. група «Основа», 2007.—143 с.
70. Шмаров С, Безбородова Н. От игры к самовоспитанию: сборник игр-коррекций. Москва:Прагма, 1995. 198с.
71. Яременко Н. Зробіть гру захоплюючою: Методика підготовки та проведення ігрових програм. Шкільний світ. 2005. №42.